

Media en kinderen met een LVB

**Een analyse
van wat er al is
en wat nog nodig
is om kinderen
met een LVB
te includeren bij
mediawijsheid**

Utrecht, juli 2015
Mieke Vergeer en Peter Nikken

Media en kinderen met een LVB

Een analyse van wat er al is en wat nog nodig is om kinderen met een LVB te includeren bij mediawijsheid

Auteurs

Mieke Vergeer

Peter Nikken

Supervisie

Mary Berkhout Mediawijzer.net

Remco Pijpers Kennisnet / Mijn kind Online

Design

Judith Eurlings querydesign.nl

© 2015 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Dit rapport kwam mede tot stand dankzij de waardevolle inbreng van de deelnemers die aanwezig waren bij de expertmeeting op 4 juni 2015 (zie bijlage 2) en onze stagiaire Linde de Kleijn.

Nederlands Jeugdinstituut
Catharijnesingel 47, Postbus 19221, 3501 DE Utrecht
Telefoon (030) 230 63 44
www.nji.nl

mediawijzer.net

Nederlands
Jeugd
instituut

Inhoudsopgave

VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

Pre ambule

Inleiding

Aanpak

Leeswijzer

1. Kinderen met een Licht Verstandelijke Beperking

Definitie

Kenmerken en oorzaken

Beperkingen op verschillende leefgebieden

Gevolgen van bijkomende problematiek

2. Wat werkt bij kinderen met een LVB?

Wat werkt

3. Kinderen met een LVB en de media

Belangrijke positieve effecten van mediagebruik voor kinderen met een LVB

Belangrijke negatieve effecten van mediagebruik voor kinderen met een LVB

E-inclusie voor kinderen met een LVB

6

6

8

9

10

12

12

12

13

13

14

15

16

19

21

23

4. Het aanbod van initiatieven ter bevordering van mediawijsheid bij kinderen met een LVB

Folders en brochures

Boeken

Filmpjes

Websites

Informatieve sites voor de doelgroep

Websites voor professionals en ouders

ICT applicaties

Trainingen/lespakketten/richtlijnen

Onderzoek

Interventies

24

25

27

28

28

28

30

32

33

36

36

5. De expertmeeting

Beschrijving van de expertmeeting

Inventarisatie behoeftes en leemtes

Presentatie

Evaluatie van de expertmeeting

38

39

40

42

43

6. Conclusie en aanbevelingen

Aanbevelingen

Beleid en visie

Versterken van kennis

Kwaliteit van het aanbod

Professionalisering

44

45

46

48

49

51

7. Financieringsmogelijkheden

54

Samenvatting

57

Bijlage 1 Literatuur

58

Bijlage 2 Lijst van deelnemers expertmeeting 4 juni 2015

59

Bijlage 3 Presentatie van Peter Nikken

60

Bijlage 4 Het ideeën raamwerk

61

Het Nederlands Jeugdinstituut

62

Mediawijzer.net

63

VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

Pre ambule

Het VN-mensenrechteninstrumentarium kent negen kernverdragen. Naast de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) is er het Internationaal Verdrag Inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR), het Internationaal Verdrag Inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR) en het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (CRPD). Dit verdrag beoogt het bevorderen, beschermen en waarborgen van de rechten van mensen met een langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperking. Het verdrag geeft aan wat de overheid moet doen om ervoor te zorgen dat de positie van mensen met een beperking verbetert, met als centrale begrippen inclusie, persoonlijke autonomie en volledige participatie.

De omgang met hedendaagse (sociale) media staan niet expliciet vermeld in het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap. Maar een aantal artikelen heeft wel betrekking op het gebruik van media, internet en andere informatie-technologieën.

Zo stelt artikel 9 onder andere dat personen met een beperking volledig deel moeten kunnen nemen aan alle facetten van het leven, wat betekent dat:

- er geen obstakels mogen zijn bij de toegankelijkheid van bijvoorbeeld informatie, communicatie en andere diensten met inbegrip van elektronische diensten.

Tevens moet volgens dit artikel worden gezorgd voor:

- het bevorderen van passende ondersteuning teneinde te waarborgen dat personen met een beperking toegang hebben tot informatie;

- het bevorderen van de toegankelijkheid tot nieuwe informatie en communicatietechnologieën en -systemen, met inbegrip van het internet;
- het bevorderen van het ontwerp, de ontwikkeling, productie en distributie van toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën, en communicatiesystemen.

Artikel 21 regelt verder het recht op de vrijheid van meningsuiting, met inbegrip van de vrijheid om op voet van gelijkheid met anderen informatie en denkbeelden te kunnen vergaren, ontvangen en verstrekken middels elk communicatiemiddel naar keuze.

Artikel 24 stelt dat:

- het onderwijs personen met een beperking in staat moet stellen om effectief te kunnen participeren in een vrije maatschappij;
- doeltreffende, op het individu toegesneden, ondersteunende maatregelen moeten worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig met het doel van onderwijs;
- personen met een beperking gefaciliteerd moeten worden om praktische en sociale vaardigheden op te doen, teneinde volledige aan het onderwijs en als leden van de gemeenschap op voet van gelijkheid deel te kunnen nemen.

Volgens artikel 30, tot slot, moeten mensen met een beperking op voet van gelijkheid

- met anderen kunnen deelnemen aan het culturele leven;
- toegang hebben tot televisieprogramma's, films, theater en andere culturele activiteiten;
- de kans hebben hun creatieve, artistieke en intellectuele potentieel te ontwikkelen en gebruiken, niet alleen ten eigen bate maar ook ter verrijking van de maatschappij.

Nederland heeft het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap op 30 maart 2007 ondertekend, maar nog niet geratificeerd. Nederland loopt hiermee flink achter op andere landen; de meeste Europese lidstaten hebben het verdrag inmiddels al wel geratificeerd. Ook de Europese Unie is eind 2010 tot het verdrag toegetreden. Dat het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap nog niet is geratificeerd, betekent niet dat mensen met een beperking in Nederland niet door mensenrechtenverdragen beschermd worden. Nederland kent op diverse terreinen al wetten met als doel de deelname van mensen met een beperking te vergroten en hun rechten te versterken. Ook zijn er wetten in de maak die daaraan bijdragen.

Onderzoek verrichten

Inleiding

Stichting Kennisnet bracht in 2014 het rapport 'LVB-jeugd en sociale media' uit. Hierin staat aangegeven dat kinderen¹ met een licht verstandelijke beperking (LVB) bij hun gebruik van sociale media een groter risico op nadelige uitkomsten lopen dan 'gewone' kinderen. Voor kinderen met een LVB is extra inzet nodig om hen via mediawijsheid-stimulering weerbaar te maken tegen schadelijke media-effecten. Het Kennisnet rapport geeft ook aan dat er geen of weinig materiaal is voor begeleiders van kinderen met een LVB om hen te ondersteunen.

Mediawijzer.net heeft het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) gevraagd om verder onderzoek te verrichten naar de volgende onderdelen:

- Verkennen welke materialen, producten en diensten er al specifiek zijn voor het begeleiden van kinderen met een LVB;
- Verkennen of sommige 'algemene' materialen, producten en diensten geschikt gemaakt kunnen worden voor het begeleiden van kinderen met een LVB;
- Verkrijgen van inzicht in welke concrete behoeftes er leven onder begeleiders en docenten van kinderen met een LVB;
- Toetsen of de beschikbare materialen aansluiten op de genoemde behoeftes van begeleiders en docenten van kinderen met een LVB.

Aanpak

Dit rapport gaat op bovengenoemde deelvragen in. Het startpunt voor de vraagbeantwoording is de inventarisatie die het NJI in opdracht van het ministerie van VWS medio 2014 heeft gemaakt van materialen, producten en diensten die ondersteunend zijn bij mediaopvoedingsactiviteiten door begeleiders, docenten en ouders voor het mediawijs maken van kinderen².

Uit deze quickscan zijn in mei 2015 als eerste stap enkele materialen, producten en diensten gefilterd die bedoeld zijn voor begeleiders en docenten van kinderen met een LVB. Verder zijn enkele programma's geselecteerd die na enige aanpassing mogelijk ook aan de behoeften van deze begeleiders en docenten zouden kunnen voldoen. Als derde stap is vervolgens ook nog een nieuwe online desk-search uitgevoerd om nog andere of meer recente producten, materialen of diensten op het spoor te komen.

De selectie uit de inventarisatie voor VWS en de resultaten van de desk-search vormden de basis ingrediënten voor de vraagbeantwoording in dit rapport. Daartoe zijn deze materialen, producten en diensten in een expertmeeting voorgelegd aan praktijkdeskundigen en experts op het gebied van kinderen met een LVB met daarbij de volgende vragen:

- Welke reeds beschikbare materialen, producten en diensten rond mediawijsheidsbevordering zijn bruikbaar voor het ondersteunen of behandelen van kinderen met een LVB?
- Welke behoeften leven er onder beroepskrachten in de begeleiding van kinderen met een LVB op het gebied van mediawijsheid?
- Wat zijn de leemtes in het aanbod van producten voor mediawijsheidsbevordering bij kinderen met een LVB en wat zou er ontwikkeld of aangepast moeten worden in de materialen, producten en diensten?
- Welke financieringsmogelijkheden zijn er voor het aanpassen en ontwikkelen van een goed aanbod van mediawijsheid voor kinderen met een LVB?

¹ In dit rapport hanteren we de term kinderen voor alle kinderen die minderjarig zijn, dus naast kinderen tot circa 12 jaar ook jongeren tot en met 18 jaar.

² Nikken, P., van Bommel, M. & Berns, J. (2015). Quickscan Mediaopvoeding: Een analyse van informatie-materiaal over media en opvoeding voor de Toolbox Mediaopvoeding. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Lees u
wijzer

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 vindt u de definitie, aantallen en kenmerken en oorzaken van kinderen met een licht verstandelijke beperking.

Hoofdstuk 2 gaat over wat we weten over de werkzame principes bij het ondersteunen van kinderen met een licht verstandelijke beperking.

In hoofdstuk 3 gaat het over de kennis die er is over kinderen met een LVB en media.

Hoofdstuk 4 biedt een overzicht van het aanbod van diensten, producten en materialen, zoals dat in de verschillende zoektochten voor deze rapportage is aangetroffen.

In hoofdstuk 5 is een beschrijving te vinden van de inhoud van de expertmeeting op 4 juni 2015.

Hoofdstuk 6 gaat vervolgens in op de aanbevelingen die gemaakt kunnen worden voor de toekomstige bevordering van mediawijsheid bij kinderen met een LVB.

In hoofdstuk 7 noemen we een aantal mogelijkheden voor het verkrijgen van financiering voor het 'LVB-proof' maken van het aanbod voor kinderen met een LVB.

Hoofdstuk 8 bevat een samenvatting van het rapport.

In de bijlagen, tot slot, vindt u de geraadpleegde literatuur, de lijst van deelnemers aan de expertmeeting, de daar gegeven presentatie door Peter Nikken en het ideeënraamwerk als basis voor de werkvorm die in de expertmeeting is gebruikt.

Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht, juli 2015

Mieke Vergeer
Peter Nikken

Nederlands
Jeugd
instituut

1. Kinderen met een Licht Verstandelijke Beperking

Definitie

Er is geen eenduidige definitie voor een licht verstandelijke beperking³. Met de term licht verstandelijke beperking (LVB) worden in de Nederlandse praktijk⁴ vaak mensen aangeduid met een IQ van tussen de 50 en 85 en met bijkomende problemen op het gebied van sociale aanpassing en sociale redzaamheid, en of leerproblemen, een psychiatrische stoornis, lichamelijke problemen, of problemen in het gezin. Volgens de DSM-V heeft iemand daarentegen een verstandelijke beperking wanneer sprake is van de volgende drie criteria:

- Beperkingen in verstandelijk functioneren, waaronder bijvoorbeeld probleem oplossen, redeneren, plannen, abstract denken en beslissen of oordelen. Doorgaans is hiervan sprake bij een IQ van ongeveer 70 of lager bij een individueel toegepaste IQ-test;
- Er zijn, rekening houdend met de leeftijd en culturele achtergrond, gelijktijdig tekorten of beperkingen van het aanpassingsgedrag op ten minste twee van de volgende terreinen: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruikmaken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid en veiligheid;
- Deze bovenstaande beperkingen zijn of al aanwezig vanaf de geboorte of zijn ontstaan in de kindertijd of adolescentie.

Aantallen

De omvang van de groep kinderen met een LVB is lastig vast te stellen. Niet alleen het intellectueel functioneren is een criterium voor een LVB, maar ook de beperkingen op praktisch en sociaal gebied. Zo zouden schattingen op basis van IQ kunnen wijzen op ruim 400.000 zwak begaafde of geestelijk gehandicapte jeugdigen. Volgens gegevens uit 2007 is er echter voor 'slechts' 11.000 jeugdigen een beroep gedaan op AWBZ-zorg en in 2008 wachtten ruim 2.600 geïndiceerde cliënten op zorg bij een LVB-behandelcentrum of instelling voor gehandicaptenzorg⁵.

Kenmerken en oorzaken

De combinatie van het beperkte IQ en de beperkte sociale aanpassing en (sociale) redzaamheid blijken voornamelijk uit tekorten in de zelfverzorging, leerstoornissen, stoornissen in de motorische vaardigheden, communicatiestoornissen, gebrek aan sociale vaardigheden en pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Een licht verstandelijke beperking kan een groot aantal oorzaken hebben. Zo kan een verstandelijke beperking ontstaan door biologische factoren, zowel voor, tijdens en na de geboorte. Een beperking kan echter ook ontstaan of in stand worden gehouden door sociale- en opvoedingsfactoren, bijvoorbeeld doordat ouders niet goed in staat zijn het kind te stimuleren in zijn of haar ontwikkeling.

Beperkingen op verschillende leefgebieden

Het hebben van een licht verstandelijke beperking betekent dat er op verschillende leefgebieden beperkingen zijn die ook weer met elkaar samenhangen en op elkaar ingrijpen.

Cognitieve domein

Kinderen met een lichte verstandelijke beperking hebben een beperkt werkgeheugen. Executieve functies, zoals het vermogen om dingen te organiseren, te focussen en impulsen onder controle te houden zijn daardoor onvoldoende ontwikkeld. Daardoor hebben kinderen met een licht verstandelijke beperking moeite met het onthouden en verwerken van informatie. Ook het taalgebruik en taalbegrip blijven hierdoor achter, waardoor deze kinderen minder goed begrijpen wat er door anderen wordt gezegd. Daarnaast zijn bij kinderen met een lichte verstandelijke beperking ook de meta-cognitieve vaardigheden beperkt ontwikkeld, waardoor kinderen moeite hebben met nadenken over het (eigen) leerproces en dit inzicht toe te passen op het eigen handelen en leren.

Emotionele domein

De emotionele ontwikkeling van kinderen met een lichte verstandelijke beperking stagneert veelal op het niveau van een jong schoolkind. Sociaal-emotionele vaardigheden, die normaal pas op een latere leeftijd tot (verdere) ontwikkeling komen, zoals empathie, geweten, liefde en seksualiteit, blijven daardoor achter en zijn bij kinderen met een LVB minder goed ontwikkeld.

Sociale domein

Kinderen met een licht verstandelijke beperking hebben een afwijkende sociale informatieverwerking. Daardoor kunnen ze ofwel vijandiger of juist passiever dan 'gewone' kinderen reageren op bepaalde sociale situaties. Dit kan als gevolg hebben dat ze minder geaccepteerd of vaker afgewezen worden door anderen. Omdat kinderen met een LVB geen uiterlijke handicap hebben worden ze ook vaak overschat. Daardoor hebben ze vaker faalervaringen in het sociale verkeer wat leidt tot een negatief zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Hierdoor zonderen kinderen met een LVB zich verder af, waardoor ze nog minder sociale ervaringen opdoen.

Gevolgen van bijkomende problematiek

Psychiatrische problemen, medische problemen, leerproblemen en problemen in gezin en sociale omgeving zijn bijkomende factoren die in combinatie met het IQ en een beperkt sociaal aanpassingsvermogen de kans op ernstig antisociaal gedrag vergroten. Kinderen met een licht verstandelijke beperking kampen vaak met meervoudige problemen. Er zijn veel factoren bij de kinderen en in de omgeving die het dagelijks functioneren veelal negatief beïnvloeden. Door de complexiteit van de problematiek en het vaak ontbrekende sociale netwerk, heeft deze groep langdurige en vaak ook blijvende behoefte aan ondersteuning. Omdat de ondersteuningsbehoefte bij kinderen met een LVB heel divers is, is het belangrijk dat ook op het gebied van internet en andere media maatwerk in de ondersteuning geleverd wordt.

- ³ www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Verstandelijk-beperkten/Inleiding-15/Algemeen-16
- ⁴ De Beer, Y. (2011). *De Kleine Gids: Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Deventer: Kluwer.
- ⁵ www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Verstandelijk-beperkten/Inleiding-15/Prevalentie

Wat werkt, nu en straks

2. Wat werkt bij kinderen met een LVB?

Wat werkt

Om kinderen met een LVB en anderen in hun directe omgeving bij hun ontwikkeling en dagelijks functioneren te kunnen ondersteunen zijn er verschillende hulpprogramma's en meer specifiek ook speciale interventies⁶. Zoals in het volgende hoofdstuk wordt uitgewerkt, neemt het aanbod van interventies gericht op kinderen met een LVB gestaag toe. Tegelijkertijd komt ook het onderzoek naar de effectiviteit van zulke interventies en hulpprogramma's recentelijk meer op gang. Zo is, bijvoorbeeld, het consortium Coping LVB (Effectieve behandeling van gedragsproblemen bij cliënten met lichte verstandelijke beperkingen) gestart met effectonderzoeken bij de interventies Samen Stevig Staan, Begeleiders in Beeld en Wat slik ik?

Hoewel er grosso modo nog niet zo veel bekend is over de effectiviteit van interventies voor kinderen met een LVB en of hun omgeving, kunnen we hier wel een aantal bemerkingen weergeven. Zo zijn er bijvoorbeeld diverse werkzame factoren volgens de richtlijn Effectieve Interventies LVB⁷. Het gaat dan om factoren die een essentiële rol spelen in de haalbaarheid en effectiviteit van een interventie⁸.

De richtlijn LVB benoemt er zes:

- Uitgebreidere diagnostiek;
- Afstemmen van de communicatie;
- Concreet maken van de oefenstof;
- Voorstructureren en vereenvoudigen;
- Netwerk en generalisatie;
- Veilige en positieve leeromgeving.

In de praktijk lijkt er zeker ook consensus te bestaan over de manier waarop professionals met kinderen met een LVB dienen om te gaan. Na een uitgebreide diagnostiek moet de behandeling van deze kinderen gericht zijn op de vaardigheden van het kind rekening houdend met diens beperkingen, en op de actoren in de dagelijkse omgeving van het kind. Sommige reguliere behandelvormen lijken met enige aanpassing ook geschikt te zijn voor kinderen met een LVB. Verder is het aannemelijk dat de werkzame factoren bij de behandeling van kinderen met een LVB ook gelden voor het omgaan met media bij deze kinderen.

⁶ Zie het themadossier *Licht verstandelijk beperkte jeugd van het Nederlands Jeugdinstituut* www.nji.nl/Licht-verstandelijk-beperkte-jeugd

⁷ Wit, M. de, Moonen, X. & Douma, J. (2011). *Richtlijn Effectieve Interventies LVB: Aanbevelingen voor het ontwikkelen, aanpassen en uitvoeren van gedragsveranderende interventies voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking*. Utrecht: Landelijk Kenniscentrum LVG.

⁸ Yperen, T. van & Veerman, J. (2008). *Zicht op effectiviteit: Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Uitgeverij Eburon.

Kinderen met een LVB en hun mediagebruik

3. Kinderen met een LVB en de media

Als het gaat om kinderen met een LVB en hun mediagebruik is er nog heel erg weinig onderzoek, zowel in Nederland als internationaal. Dit rapport is daarom voornamelijk gebaseerd op ervaringen in de praktijk. Aannames hierbij worden dus vaak (nog) niet gestaafd door wetenschappelijk onderzoek.

De media geven ook kinderen met een LVB een ruime keuze aan vrijetijdsactiviteiten. Zij kunnen filmpjes kijken, muziek luisteren, spelletjes spelen en series kijken. Daarnaast kunnen ze informatie opzoeken of apps gebruiken om hun dagelijkse activiteiten te helpen structureren. Het mediagebruik van kinderen met een licht verstandelijke beperking kan echter sterk uiteen lopen. Sommige jongeren hebben geen bijzondere klik met digitale apparaten. Als ze al media gebruiken zijn dat bijvoorbeeld de televisie of een gewone mobiele telefoon of heel simpele, gevisualiseerde teksten. Andere kinderen met een beperking zitten het liefst 24 uur per dag achter de computer om spelletjes te spelen of om te surfen op het internet. Veel kinderen met een LVB gebruiken wel een smartphone en gaan ook op internet.

De vaardigheden om media te kunnen gebruiken en begrijpen hangt bij kinderen met een LVB samen met hun cognitieve ontwikkelingsleeftijd en met de mate waarin ze moeite hebben met sociale aanpassing, en of ze additionele problematiek hebben als ADHD of autisme. Doorgaans vormen zij echter wel een duidelijk meer kwetsbare groep in het gebruik van internet of andere media dan kinderen zonder beperking. Kinderen met een LVB hebben vaak meer moeite met het goed en snel kunnen interpreteren van beelden, zoals in films, series of het nieuws, of in games.

Ook de vaardigheden om veilig met internet om te gaan zijn bij hen vaak minder goed ontwikkeld. Kinderen met een LVB hebben meer moeite zich in anderen in te leven, waardoor de online omgang met anderen vaak harder is. Tegelijk zijn deze kinderen ook gemakkelijker te beïnvloeden, omdat ze meer vatbaar zijn voor verslaving en meer gevoelig voor afwijzing of manipulatie.

Bij het mediagebruik van kinderen met een LVB zijn een paar typische aandachtspunten:

Contact leggen

De omgangsvormen en ongeschreven regels die bij internet horen kunnen voor kinderen met een beperking een mijnenveld zijn. Deze kinderen kunnen meer moeite hebben met het inschatten van contacten op internet. Online heb je minder houvast aan gezichtsuitdrukkingen, omdat op het platte scherm niet altijd goed te zien is wat de ander precies bedoelt. Ironie of grappen komen daardoor niet altijd goed uit de verf. Kinderen met een beperking zijn vaak trager of hebben meer moeite met contact maken. Online contact is vaak ook heel direct. Context en nuances in geschreven tekst ontbreken vaak, waardoor een kwetsende opmerking veel harder kan aankomen dan in de werkelijkheid. Kinderen met een LVB hebben daar doorgaans meer moeite mee.

Bloot geven

Kinderen met een LVB overzien vaak niet goed dat sociale media sites een enorme reikwijdte hebben; dus dat een berichtje bij heel veel mensen terecht kan komen en dat dingen op het internet heel erg lang kunnen blijven rondzwerven. Hoe hun eigen gedrag via zulke media bij anderen overkomt, is ook extra lastig in te schatten. Net als in het echt hebben kinderen met een LVB daardoor ook meer moeite om aan te voelen wat je wel en niet in online communities kunt zeggen of doen.

Zelfbeeld

Het mooie van internet is dat het een anonieme wereld is, waarin je ook anders kunt zijn dan in het echte leven. Je kunt experimenteren met je identiteit, bijvoorbeeld door je ouder, mooier, aardiger, flirteriger voor te doen. Het bestaan van media en de mogelijkheid om online contacten te onderhouden betekent sowieso veel voor kinderen, vooral in de jonge adolescentie. Voor kinderen met een beperking hebben de sociale media bovendien een prettige bijkomstigheid. Hun beperking is online niet zichtbaar voor anderen of ze kunnen even rustig nadenken voordat ze een antwoord geven. Zolang het kinderen met een LVB lukt om enige terughoudendheid te betrachten bij wat ze doen, kan het mediagebruik dus juist ook voor hun zelfbeeld ondersteunend zijn.

Zelfregulatie en inclusie

Voor sommige kinderen met een beperking, bijvoorbeeld autisme, zijn media ideaal. Kinderen met een stoornis in het autistische spectrum bijvoorbeeld, hebben vaak een goed oog voor details, zijn accuraat en geduldig en vinden het prettig om steeds hetzelfde werk te doen. Daardoor vinden zij het heel leuk om bijvoorbeeld games te spelen of om via de computer te programmeren. Ook internet is een uitkomst voor kinderen met een LVB; het is een visueel en overzichtelijk medium. Vooral e-mail en sociale media bieden in principe veel controle. Kinderen met een LVB kunnen daarmee zelf bepalen wanneer ze een bericht lezen en wanneer ze erop antwoorden. De kinderen kunnen hierdoor naar vermogen deelnemen aan de samenleving en worden hierdoor ook gelijk aan andere gebruikers van de media. Tegelijkertijd kunnen sociale media ook een valkuil vormen als kinderen het gevoel hebben dat ze moeten reageren op berichtjes van anderen, en wel direct.

Belangrijke positieve effecten van mediagebruik voor kinderen met een LVB

Mediagebruik kan een belangrijke meerwaarde hebben voor kinderen, dus ook voor kinderen met een LVB. Er zijn aanwijzingen dat televisieprogramma's, games, websites en apps een positieve invloed kunnen hebben op hun ontwikkeling. Hieronder zetten we de positieve effecten van media voor kinderen met een LVB op een rij.

Taalontwikkeling

Bij het gebruik van e-mail of sociale media kunnen kinderen met een LVB zich concentreren op de teksten die anderen aan hen sturen. Daardoor kunnen ze langer nadenken om antwoord te geven en hoe ze dat willen zeggen. Ook zijn er bijvoorbeeld verschillende apps die kinderen met een beperking bij de communicatie met anderen ondersteunen in het overbrengen van boodschappen, onder andere door middel van iconische pictogrammen. Door het gebruik en oefenen met pictogrammen die goed aansluiten op de behoeften kunnen kinderen met een LVB nieuwe begrippen leren.

Cognitieve ontwikkeling

De cognitieve ontwikkeling kan flink gestimuleerd worden door de informatieve impact van de media. Er valt veel te leren. Veel filmpjes op YouTube of tv-programma's die rekening houden met de behoeften van kinderen met een verstandelijke beperking kunnen hen inzicht geven en nieuwe kennis bieden. Het kan daarbij gaan om speciaal voor hen gemaakte media (bijvoorbeeld Knoop in je zakdoek) of om media die eigenlijk voor jongere kinderen bedoeld zijn, maar goed aansluiten op wat kinderen met een LVB nodig hebben. Ook educatieve of serious games kunnen voor kinderen met een LVB een belangrijke informatiebron vormen, juist omdat kinderen die media in hun eigen tempo kunnen gebruiken. Games hebben het grote voordeel dat ze direct positieve feedback geven als de kinderen een juiste keuze in het spel gemaakt hebben, en dat ze eindeloos zulke feedback kunnen blijven geven. Daarnaast bieden games volop de mogelijkheid om in eigen tempo via trial en error te oefenen.

Lichamelijke en motorische ontwikkeling

Games die kinderen via de Wii, WiiU, Playstation Move of de Xbox Kinect spelen, vereisen dat je het spel met je hele lichaam bestuurt. Hierdoor kunnen kinderen hun motorische vaardigheden oefenen en bij intensief spelen zelfs ook gericht aan hun gezondheid werken. Vooral games op de Wii zijn qua uiterlijk relatief simpel waardoor ze in potentie goed aansluiten op de vermogens en interesses van kinderen met een LVB.

Met de komst van virtual reality en andere nieuwe geavanceerde technische mogelijkheden wordt het voor kinderen in de toekomst nog interessanter en uitdagender om zich te bewegen in een digitale spelwereld.

Sociaal emotionele ontwikkeling

Erbij horen is ook voor veel kinderen met een LVB van wezenlijk belang. Omgaan met media kan juist bij hen ook inclusie bevorderend werken. Zo zijn er bijvoorbeeld speciale routeplanner-apps, waarmee kinderen makkelijker hun weg kunnen vinden als ze zelfstandig ergens naar toe willen gaan. Programma's als BlueAssist geven kinderen of jongeren net dat steuntje in de rug wat ze nodig hebben om zelf de volgende stap te zetten. Het maakt het makkelijker om contact met anderen in de dagelijkse omgang op te bouwen en het helpt om hun zelfvertrouwen daarbij te bevorderen.

Via de sociale media is het voor veel kinderen met een LVB ook gemakkelijker om nieuwe online contacten op te doen of online contact te hebben met mensen die ze niet vaak kunnen zien. Media zijn drempelverlagend en helpen hun leefwereld uit te breiden. Door de (gedeeltelijke) anonimiteit en afstand is het voor de kinderen ook veiliger om online contacten te onderhouden. Ze kunnen zich dan meer geaccepteerd voelen.

Spel en fantasie

Games en online spelcommunities kunnen voor kinderen met een LVB een verrijking zijn van hun creativiteit en fantasie. Vooral spelletjes met een gedoseerd niveau van actie en uitdaging passend bij de vermogens van het kind. Binnen de fantasiewereld van zo'n game kunnen kinderen zich keer op keer uitleven. Daarmee hebben ze een belangrijke uitlaatklep die hen de gelegenheid geeft om afstand te doen van de dagelijkse realiteit. Vooral kinderen met een autisme-aandoening hebben baat bij de voorgeprogrammeerde spelstructuur. Kinderen kunnen zulke spelletjes en levels eindeloos herhalen, oefenen met trial en error, en krijgen bij goed resultaat direct positieve feedback op hun gedrag wat weer bevorderend kan voor hun fantasie.

Seksuele ontwikkeling

Op internet is allerlei informatie te vinden, ook seksuele informatie voor jongeren van betrouwbare bronnen als sense.info, soaaid.nl of vrijlekker.nl. Via zulke informatie kunnen jongeren met een LVB op de hoogte zijn van veiligheidsrisico's bij seks, en wat hoort bij de seksuele ontwikkeling. Jongeren kunnen hiermee zelf bepalen wat ze willen weten en zijn minder aangewezen op hun begeleiders.

Idealiter kunnen jongeren via sociale media of simulatiegames (denk bijvoorbeeld aan de Sims) ook experimenteren of oefenen met relaties en vriendschappen, en ervaren welke gevoelens ze daarbij hebben. Daarnaast zijn er speciale datingsites die alleen toegankelijk zijn voor jongeren met een verstandelijke beperking. Dankzij zulke media hebben jongeren zelf de controle over hoeveel en welke prikkels ze willen ervaren en met wie ze contact onderhouden.

Belangrijke negatieve effecten van mediagebruik voor kinderen met een LVB

Om zich gezond te ontwikkelen hebben kinderen, dus ook kinderen met een LVB een gevarieerde tijdsbesteding nodig. Huiswerk maken, voldoende slapen en contact met anderen zijn ook voor deze kinderen belangrijk in hun ontwikkeling, zodat zij sociaal en emotioneel goed kunnen functioneren. Door meer moeite met regulatie van het mediagebruik lopen zij echter ook meer risico dat hun tijdsbesteding uit balans raakt. Daarnaast zijn er ook bepaalde media-inhouds die niet gunstig zijn als deze kinderen daar emotioneel nog niet aan toe zijn.

Net als in de offline wereld lopen kinderen met een LVB ook online een verhoogd risico op zowel daderschap als slachtofferschap. Zo is crimineel gedrag eerder voorstelbaar door een gebrekkige gewetensontwikkeling, verminderd besef van normen en waarden, een beperkte impulscontrole, en het minder goed kunnen verwerken van sociale informatie⁹. Delinquent gedrag en slachtoffer zijn van bijvoorbeeld misbruik kan ook komen door een verhoogde gevoeligheid voor de invloed van anderen¹⁰, en het minder aanwezig zijn van beschermende factoren zoals goede banden met anderen¹¹. Dat offline en online problematiek met elkaar samenhangen, wordt ook bevestigd in het promotievoorstel van de Groot¹²:

In onderzoek zijn aanwijzingen te vinden dat jongeren die online kwetsbaar zijn, ook offline kwetsbaarheid vertonen (bijvoorbeeld: Baumgartner, 2013; Wolak, Finkelhor, Mitchell & Ybarra, 2008). Als sprake is van een relatie tussen offline en online kwetsbaarheid, dan ligt het voor de hand dat dit ook voor LVB-jongeren geldt. In het 'EU Kids Online' rapport van Livingstone, Görzig en Ólafsson (2011) wordt in dit kader geconstateerd dat onder andere jongeren met mentale beperkingen (waar LVB-jongeren ook toe behoren), vijftien procent meer risico lopen om in problematische situaties te geraken op internet dan kinderen die deze problemen niet hebben. Hoewel nog weinig data beschikbaar zijn over de situaties waarin LVB-jongeren verzeild kunnen raken, geeft de praktijk genoeg voorbeelden.

- 9 Collot d'Escury, A. (2007). Lopen jongeren met een lichte verstandelijke beperking meer kans om in aanraking te komen met justitie? *Kind en Adolescent*, 28, 128-137.
- Moonen, X. & Verstegen, D. (2006). LVG-jeugd met ernstige gedragsproblematiek in de verbinding van praktijk en wetgeving. *Onderzoek en Praktijk*, 4, 23-28.
- 10 Bexkens, A. (2013). Risk-taking in adolescents with mild-to-borderline intellectual disability and/or behavior disorder. An experimental study of cognitive and affective processes. Universiteit van Amsterdam; Diepenhorst, M. & Hollander, M. (2011). Zorg voor licht verstandelijk gehandicapten: Aard en omvang van LVG-zorg. Zoetermeer: Research voor Beleid.
- 11 Collot d'Escury, A. *ibid.*
- 12 Groot, R. de (2014). Online en Beperkt. Promotievoorstel. Heerlen: Open Universiteit

Hieronder zetten we de meest belangrijke negatieve effecten van media gebruik voor kinderen met een LVB op een rij.

Taalontwikkeling

Kinderen met een LVB functioneren op een lager niveau dan bij hun kalenderleeftijd past, waardoor geschreven of gesproken informatie via de media niet altijd goed begrepen wordt. Zij missen soms begrip van termen of hebben (nog) niet de juiste vaardigheden om teksten goed te kunnen interpreteren. Ze nemen dan bijvoorbeeld uitdrukkingen letterlijk op waardoor er grote misverstanden of ruzies kunnen ontstaan. Jongeren kunnen ook makkelijk verkeerde of ongepaste termen uit de media overnemen als ze denken dat dat 'gewoon' is.

Cognitieve ontwikkeling

Het beloningssysteem in het brein van kinderen met een LVB is erg gevoelig en daardoor kan het gebruik van media verslavend werken. Zij zijn doorgaans meer vatbaar voor verslaving bij bijvoorbeeld gaming, internetporno of sociale media. Ook passen zij door hun beperkte ontwikkeling niet altijd de nodige veiligheidsregels toe, zoals het afschermen van hun profiel, spam openen of reageren op verzoeken van adverteerders of andere kwaadwillenden. Zij beseffen vaak minder dat je niet anoniem bent op internet, omdat ze moeite hebben om zich in anderen te verplaatsen. Daardoor hebben zij meer kans op computervirussen, phishing, hacking en commerciële of emotionele uitbuiting door anderen. Kinderen met een LVB hebben ook meer moeite om hun beltegoed te beheersen, waardoor de telefoonkosten, zonder dat ze er erg in hebben, hoog kunnen oplopen.

Lichamelijke en motorische ontwikkeling

Veel en langdurig mediagebruik kan ten koste gaan van andere activiteiten zoals slaap, bewegen of sporten. Veel stilzitten of veelvuldig dezelfde spierbeweging uitvoeren is niet gunstig voor de gezondheid. Ook voor kinderen met een LVB is het dus van belang dat zij een goede balans vinden in mediagebruik en andere activiteiten. Kinderen met een LVB hebben echter vaak moeite met zelfcontrole of zelfregulatie, waardoor de aantrekkingskracht van het scherm het wint van andere bezigheden.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Veel kinderen met een LVB zijn in emotioneel opzicht kwetsbaar. Het is voor hen vaak heel lastig om contacten in te schatten. Is het een vriend, kennis of je beste vriend. Het besef dat mensen zich anders kunnen voordoen is een belangrijke vaardigheid die kinderen met een LVB vaak ontberen. Deze kinderen zijn ook gevoeliger voor afwijzing of manipulatie en sociale druk. Zodoende willen zij zich eerder conformeren aan het ideaalbeeld dat zich op internet voordoet. Kinderen met een LVB kunnen ook eerder slachtoffer worden van cyberpesten, alsook dader. Door hun beperkte vermogens kunnen ze moeite hebben met converseren, waardoor beledigingen of kwetsende opmerkingen sneller voor kunnen komen. Bovendien komen zulke uitingen ook weer harder aan dan in de werkelijkheid, omdat deze kinderen vaak meer moeite hebben om de virtuele afstand in te schatten. De kinderen voelen zich soms ook niet serieus genomen door anderen, als die niet beseffen dat kinderen met een LVB meer moeite hebben om zich te uiten of iets anders reageren dan gebruikelijk is.

Spel en fantasie

Kinderen met een LVB hebben meer moeite met het maken van onderscheid tussen echt en niet-echt, normaal en stereotiep. Het vertekende beeld in soaps, geweldsfilms, of filmpjes op YouTube kan hen in verwarring brengen over wat gewenst en acceptabel gedrag is en wat onacceptabel gedrag is. Ook de vage grens tussen sociale contacten, als vrienden op Facebook, en echte contacten kan door kinderen met een LVB verkeerd gezien worden.

Seksuele ontwikkeling

Kinderen met een LVB geven zichzelf sneller (letterlijk) bloot met, als het gaat om seksuele gedragingen op internet, alle gevolgen van dien. Zij klikken vaak eerder ongepaste content (geweld, porno, ongewenste mail, spam) aan zonder goed te kunnen beoordelen wat precies de bedoeling van die inhoud is en welke consequenties dat kan hebben. Kinderen met een LVB, en dan vooral maar niet uitsluitend meisjes, zijn kwetsbaar en makkelijk te beïnvloeden. Zij vinden het lastig om grenzen te stellen en goede intenties van anderen van slechte intenties te onderscheiden. De kinderen herkennen minder snel of ze te maken hebben met een goed of een fout vriendje, waardoor ze meer risico lopen om slachtoffer te worden van loverboys.

E-inclusie voor kinderen met een LVB

Het is voor iedereen belangrijk om goed deel te kunnen nemen aan de gedigitaliseerde samenleving. Vanuit het burgerschapsparadigma, moeten dus ook mensen met een LVB kunnen participeren in een digitale samenleving. Maar als dat voor een gemiddelde Nederlander soms al niet meevalt, is dat voor veel mensen met een licht verstandelijke beperking helemaal een opgave¹³. Het is nodig om problemen met de toegankelijkheid van ICT voor mensen met een LVB (fysiek, psychisch, cognitief of economisch) op te heffen voor een optimale participatie binnen de gedigitaliseerde samenleving. Er is dan ook behoefte aan aangepaste sites, software en educatiemateriaal.

¹³ Zie blikopmedia.nl/e-inclusie-meedoen-in-de-digitale-samenleving-blog/

Het aanbod van initiatieven

4. Het aanbod van initiatieven ter bevordering van mediawijsheid bij kinderen met een LVB

Het aanbod van initiatieven ter bevordering van mediawijsheid gericht op kinderen met een LVB is in korte tijd via een quickscan voor het NJi-project mediaopvoeding tot stand gekomen¹⁴. Daarnaast leverde een desk research op internet een groot aantal hits op. Het in kaart gebrachte aanbod is geschikt voor kinderen met een LVB en is gericht op mediawijsheid. In het aanbod zit zowel Nederlands als Vlaams materiaal.

De hieronder beschreven quickscan van het aanbod is zeker niet volledig. Er zullen waarschijnlijk nog meer, met name lokale, organisaties zijn, die zelf ook aanbod ontwikkeld hebben en uitvoeren. De intentie was echter om een beeld te creëren van wat er in potentie aanwezig is, niet een compleet overzicht te geven. Op dit moment kunnen daarnaast ook nog geen harde uitspraken gedaan worden over de kwaliteit van het aanbod. Daar is meer voor nodig dan de quickscan.

Het aanbod van mediawijsheid initiatieven wat interessant kan zijn voor kinderen met een LVB is onderverdeeld in de achtereenvolgende categorieën:

1. Folders en brochures
2. Boeken
3. Filmpjes
4. Websites
5. ICT applicaties
6. Trainingen / lespakketten / richtlijnen
7. Onderzoeken
8. Interventies uit de databank effectieve interventie

Bij de beschrijving van het aanbod is voor zover mogelijk aangegeven wat de doelgroep is (ouders, kinderen/jongeren, of begeleiders/leerkrachten) en voor welke leeftijdsgroep het materiaal bedoeld is (4 – 12 jaar / 12 – 18 jaar / 18 plus). Het bleek moeilijk in te schatten voor welke kinderen met welk IQ en welk sociaal aanpassingsvermogen het aanbod geschikt is, omdat het nogal een verschil is of een kind in de onderste sector van het IQ zit of aan de bovengrens. Het blijft dus in de praktijk maatwerk om uit te zoeken welk aanbod geschikt is voor welk kind.

Folders en brochures

Veilig internet voor kinderen (10+) met een beperking

Doelgroep: docenten speciaal onderwijs; leeftijd: 4 tot 18 plus; ontwikkelaar: Mijn Kind Online / Werkgroep Mediawijs Speciaal (2010). Brochure over veilig internet in het speciaal onderwijs. Met informatie, ervaringen, handige tips en 10 gouden regels voor leerlingen en tien gouden regels voor leerkrachten en ouders. [speciaal onderwijs op internet](#)

¹⁴ Nikken, P. Bommel, M. van & Berns, J. *ibid.*

Internetknuffel

Doelgroep: kinderen met een LVB; leeftijd: 8 – 12 jaar; ontwikkelaar: Mentor VZW (2008). Een informatieboekje met picto's voor kinderen met een matig tot zware verstandelijke beperking in de leeftijd 8 – 12 jaar. [internetknuffel](#)

LVB-jongeren en loverboy problematiek

Doelgroep: begeleiders LVB meiden en LVB jongeren; leeftijd: jongeren; ontwikkelaar: Jongeren Informatie Punt Den Haag /Middin (2013). De brochure 'Goed of Fout Vriendje' en bijbehorend begeleidend materiaal (Handleiding bij Goed of Fout vriendje brochure; Begeleidende brief bij Brochure en Handleiding) zijn speciaal ontwikkeld voor hulpverleners die met licht verstandelijk beperkte jongeren werken om hen te informeren over de gevaren van loverboys. Het is de bedoeling dat de brochure samen met de cliënt wordt gelezen. De begeleidende brief en gesprekshandleiding zijn alleen voor de beroepskracht bedoeld. De brochure is gratis te downloaden. [loverboys](#)

Seksuele opvoeding van kinderen (0-18 jaar) met een beperking

Doelgroep: ouders; leeftijd: 0 – 18 jaar; ontwikkelaar: RutgersWPf, CED groep (2014). Brochure voor ouders voor verschillende doelgroepen. Informatie en tips over de seksuele ontwikkeling en opvoeding van kinderen met een licht verstandelijke, auditieve, visuele en lichamelijke beperking, een stoornis in het autisme spectrum en ADHD. [seksuele opvoeding van kinderen \(0-18-jr\) met een beperking](#)

Gamen zonder Flauwekul

Doelgroep: jongeren; leeftijd: 14 – 24 jaar; ontwikkelaar: Trimbos-instituut (2014). Een zeer toegankelijk geschreven folder die geschikt is voor jongeren met een LVB. Het doel van de folder is jongeren te informeren over gamen en uit te leggen wat mogelijke risico's zijn van gamen. De folder geeft ook tips hoe je verantwoord kunt omgaan met gamen. [gamen zonder flauwekul](#)

10 Tips voor praten over internet

Doelgroep: begeleiders in de gehandicapten sector; leeftijd: 0 – 80 jaar; ontwikkelaar: Mijn kindonline, Sanne van der Hagen en Sonja Heijkamp (z.d.). 10 tips die geschikt zijn voor begeleiders in de verstandelijk gehandicapten sector. [10 tips voor begeleiders in de zorg](#)

Hoe je mediawijsheid methodisch kunt aanpakken

Doelgroep: hulpverleners; leeftijd: 0 – 80 jaar; ontwikkelaar: Sonja Heijkamp. Z.pl.: De Tweetfabriek. 10 tips voor het starten van mediawijsheid in een team van hulpverleners. [Pdf te downloaden van www.detweetfabriek.nl/tips-en-tools-pagina](#)

Toolkit Sociale media, Opvoeding mediawijsheid
Doelgroep: voor opvoeders en cliënten; leeftijd: 12 tot 80 jaar; ontwikkelaar: DeLaSalle, Gastenhof en de Hondsrug (Koraalgroep) (zonder datum). Een lijst met filmpjes, artikelen, boeken, brochures, websites, cursus, handleidingen, posters die bij mediawijsheid gebruikt kunnen worden. [veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking](#)

Facebook veilig voor iedereen

Doelgroep: iedereen; leeftijd: 12 – 80 jaar; ontwikkelaar: Jan Willem Alphenaar en Peter Minkjan. Een gratis boekje met informatie over hoe Facebook veilig is in te stellen, ter bevordering van privacy. [veilig facebook](#)

Alle privacy instellingen van Facebook op een rijtje

Doelgroep: Facebook gebruikers; leeftijd: 12 – 80 jaar; ontwikkelaar: e-hulp Vlaanderen en Tonuso. Een overzicht van de privacy instellingen op Facebook en een advies hoe men deze het beste kan instellen. [veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking](#)

Internetregels

Doelgroep: mensen met LVB; leeftijd: 12- 80 jaar; ontwikkelaar: DeLaSalle, Gastenhof en De Hondsrug (2014). Afspraken over internet. Wat doe je wel en wat doe je niet? [veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking](#)

ICT zonder beperkingen

Doelgroep: docenten speciaal onderwijs; leeftijd 4 – 18 jaar; ontwikkelaar: Vlaamse overheid. Deze handige gids met tips zet de verschillende mogelijkheden op het vlak van ICT in de kijker die in het onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften belangrijk kunnen zijn. De brochure hoopt daarmee de integratie van de nieuwe ICT-ontwikkelingsdoelen te ondersteunen. De brochure bevat ook een Cd-Rom met software, lespakketten en aanvullende informatiebronnen. [ict zonder beperkingen](#)

Er bestaan ook verschillende folders over media en kinderen die niet specifiek gaan over of gemaakt zijn voor kinderen met een LVB, maar wel nuttig en toepasbaar zijn. Hieronder een samenvatting van dit aanbod:

- [mijn kind on line](#) biedt een scala van brochures. Hieronder enkele voorbeelden:
 - Mijn Kind Mobiel 6-12 jaar
 - Mijn kind mobiel 12+
 - Kinderen en online privacy
 - Kinderen en oorlog in de sociale media
 - Weer naar school. De beste 25 school apps
 - Waar loop je tegenaan bij twitter en Facebook?
 - Brochure digitaal pesten
 - Mijn puber op YouTube
- Uw tiener & internet. Doelgroep: ouders; leeftijd: tieners; ontwikkelaar: het Trimbos-instituut (2015).
- Lkkr slm & sfe intrnttn. Doelgroep: jongeren, ouders en scholen; leeftijd: 4 tot 18 plus; ontwikkelaar: de Kinderconsument (z.d.).
- De Digi-Duck is heel bruikbaar voor kinderen, aandacht voor mediawijsheid/bewustzijn door de familie Duck.

Boeken

Over kinderen en media zijn tal van boeken verschenen, waaronder ook enkele toegankelijke boeken, die waar mogelijk gefundeerd zijn op wetenschappelijk onderzoek. Er zijn voor zover bekend echter niet of nauwelijks boeken die specifiek ingaan op kinderen met een LVB. Ook internationaal is LVB geen thema dat veel aandacht heeft gekregen van wetenschappelijke schrijvers. Het enige wetenschappelijke overzichtswerk over kinderen met een LVB en hun mediagebruik stamt uit 1992¹⁵. Hieronder enkele meer recente Nederlandstalige boeken, die niet specifiek voor de groep kinderen met een LVB zijn geschreven maar daar wel geheel of gedeeltelijk op toepasbaar zijn:

- Bergervoet, E. & Pardoën, J. (2008). Uw kind op internet: Handboek voor ouders. Utrecht: Bruna.
- Brinkhuis, M. (2006). Beeldhonger. Onderwijs en opvoeding in het mediatijdperk. Amsterdam: Van Genneep.
- Hop, L. & Bamber Delver, B. (2009). de WiFi generatie. De jeugd op het mobiele internet. Nationale Academie voor Media en Maatschappij i.s.m. HUB uitgevers.
- Pardoën, J. & Pijpers, R. (2005). Hoe begeleid je je kind op internet. Amsterdam: Mijn Kind Online/SWP.
- Pardoën, J. & Pijpers, R. (2006). Mijn Leerling Online. Hoe begeleid je leerlingen op internet. Amsterdam: SWP.
- Pardoën, J. & Pijpers, R. (2006). Verliefd op Internet. Amsterdam: SWP.
- Verheijden, S. (2015). Ik wil een pizza die met de brommer komt. Nijmegen, TheaTraal.
- Walrave, M & Ouytsel, J. van (2014). Mediawijs Online. Jongeren en sociale media. Leuven: Lannoo Campus.

¹⁵ Sprawkin, J., Gadow, K. & Abelman, R. (1992). *Television and the exceptional child: A forgotten audience*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Ass.

Filmpjes

In de deskresearch is kort gekeken naar visuele materialen die ter beschikking staan voor de groep kinderen met een LVB. Filmpjes kunnen een belangrijke rol spelen voor deze kinderen vanwege de visualisering. Er is zeker nog veel meer te vinden, maar hierbij een eerste aanzet die zeker in de toekomst uitgebreid kan worden. Media Ukkies Journaal. 2012
Tip 4: WEET WAT JE KIND ZIET [weet wat je kind ziet](#)

Lief, Lijf & Leven

Veel mensen met een licht verstandelijke en/of communicatieve beperking hebben vaak een gemis aan kennis over het eigen lichaam. En dat heeft gevolgen. Als je niet weet hoe je lichaam functioneert, kun je ook het onderscheid niet maken tussen wat prettig voelt (ja-gevoel) en wat niet prettig voelt (nee-gevoel). In de voorlichtingsfilm Lief, Lijf & Leven worden op een heel gestructureerde manier alle facetten van de seksuele ontwikkeling belicht, bedoeld voor mensen met een verstandelijke beperking. De onderwerpen variëren van [kennis over het eigen lichaam](#) tot de mogelijkheden en gevaren van internet, social media (Facebook, YouTube, Twitter etc.) tot seksueel misbruik, loverboys/-girls en weerbaarheid. Met de film Lief, Lijf & Leven en de bijbehorende website wil KLOS-TV het bewustzijn over het eigen lichaam bij deze doelgroep vergroten. Voor begeleiders is er een [uitgebreide instructie](#) met interviews gehouden met wetenschappers, begeleiders en mensen uit de doelgroep zelf, en voorbeelden uit de praktijk. Het vijfdelige dvd-pakket is te bestellen via [KLOS-TV](#). [lieflijfleven](#)

e-inclusie

Meedoen in de digitale samenleving is ook essentieel voor kinderen met een LVB. Een goed voorbeeld van e-inclusie is het filmpje over Theo. [e-inclusie](#)

Praten over seks

Voor jongeren zijn er diverse educatieve filmpjes over seks. Ouders Online heeft een selectie gemaakt van filmpjes waarvan zij vinden dat elke tiener die zou moeten zien. De filmpjes gaan over seks op internet, zoals online flirten, webcam-seks, sexting, en het zien van porno. De filmpjes kunnen aanleiding zijn voor een gesprek, thuis of in de klas. [de beste filmpjes over seks op internet](#)

Websites Informatieve sites voor de doelgroep

Steffie

Steffie is een website die door de eenvoudige opzet mensen met een LVB ondersteunt en informeert over verschillende onderwerpen uit het dagelijks functioneren. Het gaat bijvoorbeeld over gezondheid, liefde, vrije tijd, eten en drinken, geld beheren, en reizen en computeren. [steffie.nl/](#)

Ookjij

De Stichting Ookjij maakt internet toegankelijk voor mensen met een verstandelijke beperking en die niet of nauwelijks kunnen lezen. Op de site kunnen zij zich informeren, plezier maken, en contacten leggen met anderen. Tijdens het bezoek doen zij informatie op over allerlei onderwerpen, wat bijdraagt aan het ontwikkelen van een positief zelfbeeld. Het doel is zo beter te integreren in de samenleving. [ookjij](#)

Wai-not-be

Een website voor mensen met een LVB, gebaseerd op informatieoverdracht via pictogrammen, met allerlei praktische informatie over thema's als vakantie, kunst, vuilnis, chatten etc. Geregistreerde leden kunnen via de website contact met elkaar onderhouden. [wai not be](#)

Meer dan liefde

Deze site is speciaal gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking en bevat makkelijk toegankelijke informatie over het aangaan van sociale en seksuele contacten, hoe je jezelf weerbaarder kunt maken en de kinderwens. De volgende kopjes kunnen worden aangeklikt: lichaam, vriendschap, partner, seksualiteit, kinderwens, weerbaar. [meerdanliefde](#)

My-Mate

My-Mate helpt bij dagelijkse activiteiten. Er zijn stappenplannen die uitleggen hoe je kunt koken. My-Mate heeft een agenda waarin je afspraken kunt bijhouden. Ook is er een kasboek waarmee je overzicht kunt houden over je inkomsten en uitgaven. Alles is op de site te vinden maar ook beschikbaar als app voor de android telefoon. Als er hulp nodig is kan de cliënt de hulp van zijn begeleider inroepen met behulp van telefoon, e-mail, sms, Skype, of WhatsApp. [my mate](#)

No or Go

No or Go laat laagopgeleide jongeren van 14 – 16 jaar zich bewust worden van hun seksuele identiteit. Ze worden geconfronteerd met hun eigen seksualiteit: Ben je een coole player of wacht je af? Stel je staat te dansen en iemand komt wel heel dicht tegen je aan dansen. Wat doe je? Doe de game en kom erachter welk type je bent. [no or go](#)

Vrienden maken op internet. Hoe doe je dat? Online netwerk ontwikkeling voor personen met een licht verstandelijke beperking. Deze inspiratiebundel laat zien welke methoden online toegepast kunnen worden: websites die specifiek voor personen met een LVB zijn ontwikkeld en websites die niet specifiek voor deze groep is ontwikkeld maar wel interessant kunnen zijn: steffie, ikkies, Facebook, MSN. De publicatie is te downloaden op [publicatie](#)

New Kids on the Web

Wat maken jongeren mee op internet? Voor New Kids on the Web vertellen acht tieners in filmpjes over hun digitale leven. Zowel tieners met- als zonder beperking. Naast portretten van jongeren biedt [newkidsontheweb.nl](#) verschillende video's waarin experts advies en praktische tips geven over internetopvoeding: hoe voer je een goed gesprek met je kind over een specifiek onderwerp? Deze informatie is met name gericht op ouders met kinderen tussen 8 en 16 jaar, maar is ook handig voor docenten en andere beroepskrachten. Ontwikkeld door: Mijn Kind Online & Digivaardig Digibewust. [newkidsontheweb](#) en [veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking](#)

Klikik

Klikik maakt internet beschikbaar voor mensen met een verstandelijke beperking. Foto's, video's en verhalen delen met verwanten waar je maar wilt. Klikik vergroot de belevingswereld en zelfstandigheid van mensen met een verstandelijke beperking. [klikik](#)

Dottie

Dottie is de grootste sociale netwerksite van de Benelux, enkel gericht op mensen met een beperking of aandoening. Behandel iemand anders, zoals je zelf ook behandeld zou willen worden. Verdraagzaamheid, respect en elkaar accepteren zoals men is, is de visie waarop Dottie verder wil uitbouwen. [dottie](#)

Verliefd

Het dating- en bemiddelingsbureau 'Verliefd!!!' begeleidt mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB-ers) bij het zoeken naar een maatje. Voor deze mensen is veel geregeld als het gaat om wonen, werken en sporten. Maar op het gebied van vriendschap en liefde vallen zij veelal tussen wal en schip, aldus de oprichters. Speciaal voor LVB-ers zijn zij een dating- en bemiddelingsbureau gestart om hun te begeleiden in het daten en alles wat daarbij komt kijken. [bemiddeling liefde](#)

Ken je vrienden

Een website om jongeren bewust te maken van het feit dat men zich anders voor kan doen. Jongeren krijgen fictieve vriendschapsverzoeken en moeten de keuze maken of ze deze wel of niet accepteren. Daarna onthult de verzoeker zijn ware identiteit. [kenjevrienden](#)

Websites voor professionals en ouders

Kennisnet

Kennisnet is de publieke ict-partner voor het onderwijs. Ze voorzien het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs van onafhankelijk en gratis advies over de inzet en implementatie van ict. Voorbeelden zijn: lesmateriaal over privacy voor bovenbouw po, onderbouw havo/vwo, onderbouw vmbo. Het thema LVB is aanwezig. [kennisnet](#)

Mediaopvoeding

Verschillende experts geven antwoord op vragen over opvoeden en media zoals gamen, geld, gokken, pesten, tijdsbesteding, verslaving, vriendschappen. Ouders en professionals kunnen ook eigen vragen inbrengen. Voor de groep met een LVB is er informatie zoals: Onbeperkt wifi-gebruik in residentiële behandelgroepen? (8-14 jr.), Hoe begeleid je een 18-jarige met een verstandelijke beperking? Skype voor licht verstandelijk gehandicapt kind? [mediaopvoeding](#)

De tweetfabriek

FaceBook, WhatsApp, sexting, spullen delen, cyberpesten, Apps, online zorgplannen, mailen en een DigiD beheren. De huidige maatschappij is snel, hip, digitaal en complex. Sommigen zijn digibeet en anderen zijn voortdurend online. Wat betekent de digitalisering voor je werk als zorgprofessional? Welke mogelijkheden en risico's zijn er voor jouw cliënt door het internet? Hoe kan je ze daarbij het beste ondersteunen? Hoe ga je om met digitale veiligheid op de leefgroep? Welke rol heb jij als begeleider hierin? Bij de TweetFabriek kunnen teams die werkzaam zijn binnen de gehandicaptenzorg, geestelijke gezondheidszorg, jeugdzorg en WMO terecht voor advies, voorlichting en training op maat over mediaopvoeding. [detweetfabriek](#)

Begrens de liefde

De site begrensdeliefde is voor iedereen die professioneel of als opvoeder betrokken is bij mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking. Op deze site vindt u een databank met instrumenten en materialen over seksualiteit en de preventie, signalering en behandeling van seksueel geweld bij mensen met een beperking. [begrensdeliefde](#)

Mediawijs

De Belgische website met informatie over mediawijsheid met dossiers over ouders en mediawijsheid, wat is het, mediawijsheid, cyberpesten, gaming, digitale kansen voor kansarme groepen, liefde op internet, mediawijsheid op scholen en bibliotheken. [dossier digitale kansen voor kansarme groepen](#)

Kennisplein gehandicapten sector

Website met alle kennis over de zorg voor gehandicapten. Een onderwerp is inclusie over het meedoen en erbij horen van mensen met een beperking. Mensen met beperkingen zijn burgers als ieder ander. Een wegwijzer Aan de slag met sociale netwerken valt te downloaden met daarin een hoofdstuk over sociale media en websites. [Wegwijzer sociale netwerken](#)

Veilig surfen met iedereen online

Computers en internet zijn niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven. Maar voor mensen met een verstandelijke beperking is het niet altijd even eenvoudig om online hun weg te vinden. Dankzij het computerplatform JIP, dat is ontwikkeld door 's Heeren Loo Zorggroep met de hulp van het KPN Mooiste Contact Fonds, wordt internet ook voor deze groep bereikbaar. [kpnmcf](#)

MijnClientOnline

Deze site is de digitale plek voor iedereen die op zoek is naar informatie over mediabegeleiding aan cliënten. De site bevat een verzameling van informatie over mediawijsheid in de zorg- en hulpverlening. Van professionals in de verstandelijk gehandicaptenzorg, geestelijke gezondheidszorg en de jeugdzorg wordt verwacht dat zij kennis en vaardigheden bezitten om cliënten te kunnen begeleiden bij de digitalisering van de maatschappij. Zij moeten kansen zien en risico's kunnen signaleren. De behoefte aan informatie over sociale media en mediawijsheid neemt daarom toe. [mijnclintonline](#)

In het algemeen zijn er de volgende twee sites voor LVB:

Landelijk kenniscentrum LVB

De stichting Landelijk Kenniscentrum LVB heeft tot doel, in samenwerking met haar deelnemers en externe deskundigen, het ontwikkelen, samenbrengen en delen van kennis over de persoonlijke ontwikkeling, opvoedingssituatie en maatschappelijke participatie van mensen met een licht verstandelijke beperking. In het Landelijk Kenniscentrum LVB participeren organisaties uit de gehandicaptenzorg, jeugdzorg en ggz en er zijn actieve werkrelaties met universiteiten, hogescholen en kenniscentra. Een overzicht van de participerende organisaties staat online.

Het Landelijk Kenniscentrum LVB zet zich in voor:

- het bevorderen van wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek op het gebied van diagnostiek en begeleiding / behandeling van jeugdigen met een LVB en hun gezinnen. Dit gebeurt onder andere in projecten die vanuit het LKC geïnitieerd worden;
- de onderbouwing van evidence based werken door het ontwikkelen en onderzoeken van effectieve interventies en methodieken. Coping LVB is hier een voorbeeld van;
- het fungeren als landelijk trefpunt voor onderzoekers en professionals, onder andere in het Platform Onderzoek LVB (POL), en door het uitgeven van het tijdschrift Onderzoek & Praktijk. [kenniscentrumlvb](#)

Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra

De Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra (VOBC) heeft tot doel het inhoudelijk ontwikkelen van de LVB-zorg en het realiseren van de juiste randvoorwaarden voor de LVB-instellingen, opdat zij in staat zijn en blijven, om kwalitatief hoogwaardige zorg te bieden die door cliënten gevraagd wordt. [vobc](#)

ICT applicaties

Zelfstandig reizen met de Buzz Buddy

De Buzz Buddy is een apparaatje met een tracker met GPS-functie, waardoor de gebruiker te volgen en traceren is. Voor mensen met een verstandelijke beperking betekent dit dat zij na een training zelfstandig kunnen reizen in het openbaar vervoer en niet meer afhankelijk zijn van speciaal vervoer of van een reisbegeleider. De tracker met GPS-functie bevat een voorgeprogrammeerd telefoonnummer met alarmknop waarmee de cliënt hulp kan inroepen. Begeleiders en familieleden kunnen inloggen in een webportal en zien waar de cliënt zich precies bevindt. Het zelfstandig reizen vergroot het gevoel van eigenwaarde, het zelfvertrouwen en vrijheid van mensen. Bovendien betekent het zelfstandig reizen met het openbaar vervoer een forse besparing ten opzichte van het reizen met vervoer op maat en/of met begeleiding. [zelfstandig reizen met de buzz buddy](#)

Academie voor Zelfstandigheid

De academie voor Zelfstandigheid (avZ) is een landelijk concept, dat mensen met een licht verstandelijke beperking nieuwe kansen biedt om een zelfstandig(er) leven te kunnen leiden en de regie over hun leven zoveel mogelijk zelf te voeren. Zij geven een lijst uit van geschikte apps voor mensen die niet goed kunnen lezen. [zelfstandigzijn](#)

NoXqs.nl

Noxqs gelooft dat iedereen de mogelijkheden moet krijgen om strategisch voordeel te halen uit het gebruik van technologie. NoXqs ontwikkelde de volgende applicaties: Pictoagenda, begeleiding op afstand, mijn mening, Cliëntvertrouwenspersoon App, apps games prosociale vaardigheden.

Pictoagenda

Voor mensen met een beperking is er de Pictogenda. Het is een eenvoudige agenda die met Picto's ondersteund wordt en vormt voor veel mensen een belangrijke leidraad in het dagelijks leven. De pictoagenda levert een grotere zelfstandigheid op voor mensen met een beperking. [pictogenda](#)

Begeleiding op Afstand

Veel mensen met een verstandelijke beperking hebben behoefte aan nabijheid. Noxqs ontwikkelde een agenda- en communicatie systeem. Met dit systeem krijgt de begeleiding de mogelijkheid om op afstand te begeleiden en cliënten krijgen mogelijkheden om op maat hulp te kunnen vragen op een moment dat ze daar behoefte aan hebben. Er zijn twee verschillende applicaties: één voor de cliënten en één voor de begeleiders. [begeleiding op afstand](#)

Mijn Mening!

Een van de mogelijkheden die ICT te bieden heeft, is een persoon te helpen minder last te hebben van zijn beperking. De app MijnMening! biedt mensen met een beperking de mogelijkheid om helemaal zelf hun mening te geven, zonder dat ze afhankelijk zijn van iemand die het voor hen moet opschrijven. [mijn mening](#)

Cliëntvertrouwenspersoon App

De cliëntvertrouwenspersoon (CVP) app kan kinderen beschermen tegen kindermishandeling en misbruik. Sommige kinderen zijn extra kwetsbaar en hebben een minder groot natuurlijk netwerk en vaak een beperking. Met deze app kunnen ze – zonder tussenkomst van iemand anders – direct contact opnemen met de vertrouwenspersoon. [cliëntvertrouwenspersoon](#)

Voor het trainen van (pre)sociale vaardigheden zijn allerlei games en apps ontwikkeld, bijvoorbeeld: Social adventures, Kaspar, the social robot, The social navigator, Happy app, Touch emotions en Empatico. [apps games prosociale vaardigheden](#)

Trainingen/lespakketten/richtlijnen

Training Social Media, my ass!

Doelgroep: Groepsleiders; leeftijd: 10 –18 jaar; ontwikkelaar: Trias. Deze site is bedoeld voor groepsleiders en andere medewerkers van Trias die de Social Media training willen uitvoeren met jongeren. Op deze site staan alle opdrachten, met een handleiding en achterliggende informatie, zodat de opdrachten uitgevoerd kunnen worden en er daarnaast zelf meer geleerd kan worden over Social Media en jongeren. Deze website bestaat uit 4 onderdelen: de theorie, de opbouw van de training, de opdrachten en de technische vragen. In een navigatiemenu zijn alle onderdelen te vinden. De hoofdstukken 1, 2 en 3 bevatten achtergrondinformatie voor pedagogische medewerkers. [socialmediatrias](#)

Lessen over respect voor het Voortgezet Speciaal Onderwijs

Vier lessen voor het VSO over respect, plagen en ernstiger vormen van pesten. Leerkrachten die zelf een les gemaakt hebben, kunnen deze toevoegen op: [i-respect.nl](#) De lessen zijn te bekijken en gratis te downloaden.

Sociaal op stap

Lespakket voor basisonderwijs en V(S)O: Dit lespakket is in eerste instantie bedoeld voor scholen voor het (speciaal) onderwijs, die werken met kinderen met autisme. Maar het lespakket kan ook bruikbaar zijn voor het lesgeven aan kinderen, die om andere redenen moeite hebben met het begrijpen van sociale situaties. [sociaal op stap](#)

Cursus Social Media voor mensen met een verstandelijke beperking en hun ondersteuners
Doelgroep: begeleiders en cliënten; leeftijd: 0 –80 jaar; ontwikkelaar: Merel Salomons / 's Heeren Loo (2013). In het handboek "Computer- en Internetgebruik" dat bij deze cursus hoort worden de meest voorkomende computer- en internetprogramma's toegelicht, als onderdeel van een gezamenlijk leertraject voor begeleiders en cliënten. Het handboek bestaat uit 18 modules, met aan het eind van elke module opdrachten voor de cliënt en de begeleider. Sommige opdrachten zijn alleen voor de cliënt, andere alleen voor de begeleider en er zijn opdrachten voor beiden samen. Zo kunnen begeleiders en cliënten samen 'leren' over de computer en internet. De opdrachten bestaan uit drie onderdelen; weten, praten en doen. Aan de hand van filmpjes, opdrachten en vragen vergroten de deelnemers hun kennis over de computer en het internet. [veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking](#)

App Note Mouse

Doelgroep: jongeren met een LVB en/of ASS in het voortgezet speciaal onderwijs; leeftijd: 12 – 18 jaar; ontwikkelaar: MEE Friesland. App Note Mouse is een mediawijsheidsprogramma over 8 mediawijsheidsthema's, met achtergrondinformatie, lesideeën, tips en suggesties. Naast het lesprogramma is er ook een trainersprogramma voor docenten, consultants of andere professionele opvoeders, bestaande uit een kick off/trainingssessie plus een vervolgsessie. Aandachtspunten zijn onder andere media-minded zijn, maatschappelijke context, wat is mediawijsheid, de rol van ouders, opvoeders, docenten en trainers. Aan de hand van het programmaboek verdiepen de deelnemers zich in de thema's, en gaan ze er zelf mee aan de slag. Aanvullend op het programmaboek zijn er ook lesbrieven met concrete lessen bij de modules. Deze lesbrieven zijn gericht op profiel 1, 2 en 3 van het VSO. MEE Friesland levert ook regelmatig een bijdrage aan ouderavonden op VSO scholen of workshops, bijvoorbeeld als een introductietraining om het thema binnen een organisatie of school op de agenda te krijgen. Informatie te bevragen bij MEE Friesland.

Toolbox jeugdreclassering

Doelgroep: Gezinsvoogden en reclasseringswerkers; leeftijd: 10 – 23 jaar, ontwikkelaar: Expertisecentrum William Schrikker en Spelpartners. Visuele trainingsmaterialen voor jongeren met een LVB die een delict hebben begaan. Jongeren met een licht verstandelijke beperking komen relatief vaak in aanraking met politie en justitie. De visuele hulpmiddelen uit de Toolbox JR zijn speciaal ontwikkeld om ondersteuning te bieden aan professionals in de jeugdzorg en justitiële keten als zij deze groep weer op het juiste spoor willen krijgen of houden. De tools zijn tot stand gekomen in samenwerking met gezinsvoogden en reclasseringswerkers die veel ervaring hebben met jongeren met een LVB. De Toolbox JR is uitgebreid getest bij de doelgroep en wordt inmiddels breed ingezet. [toolbox jeugdreclassering](#)

Sociale Slimmerikken

Doelgroep: jongeren met een LVB; leeftijd: jongeren; ontwikkelaar: 's Heerenloo. 's Heerenloo heeft een speciaal bordspel ontwikkeld: 'Sociale Slimmerikken'. In spelvorm leren met name LVB-jongeren, maar ook andere doelgroepen, omgaan met de dilemma's rond het gebruik van social media. Dankzij dit bijzondere bordspel komt het gesprek, over social media, tussen jongeren en hun begeleiders op gang zonder dat het betuttelend wordt. [social media spel](#)

Modelrichtlijn Social Media Gehandicaptenzorg

Doelgroep: organisaties; Leeftijd: 0 – 80 jaar; Ontwikkelaar: Vereniging Gehandicaptensector Nederland (VGN). Deze richtlijn springt in op de kansen die het gebruik van sociale netwerken als Hyves, Facebook en Twitter door medewerkers voor een organisatie biedt, en beperkt de risico's voor de instelling. [modelrichtlijn sociale media gehandicaptenzorg](#)

Handreikingen Tweetfabriek

Doelgroep: hulpverleners; leeftijd: 4- 80 jaar; ontwikkelaar: Mijn kindonline en Detweetfabriek. DeTweetFabriek heeft een aantal handreikingen geschreven om hulpverleners op weg te helpen bij het gebruik van sociale media door mensen met een beperking. De handreikingen gaan in op Twitter, gamegedrag, Facebook, grooming, loverboys, de smartphone, afstand en nabijheid op het internet.

- De maatschappelijk werker en de digitalisering (met o.a. de competenties van de opleiding MWD met tips hoe je die kan invullen met mediawijsheid);
- Mediawijsheid integreren in zorgplannen (domeinenkaart);
- Praten over internet 10 tips voor begeleiders;
- Mediawijsheid in alle talen van de wereld, Praten over internet 10 tips voor begeleiders, 10 tips voor een methodische start met mediawijsheid. [detweetfabriek](#)

Leerlijn seksuele en relationele vorming speciaal onderwijs

Doelgroep: docenten; leeftijd 4-18 jaar; ontwikkelaar: Rutgers WPF en de CED-Groep. Rutgers WPF en de CED-Groep hebben binnen het project Van Kwetsbaar naar Weerbaar een doorgaande (leer)lijn seksuele en relationele vorming voor het speciaal onderwijs ontwikkeld. Daarin is het veilig gebruik van social media opgenomen. Aan de leerlijn is een overzicht gekoppeld van geschikte lesmaterialen en ondersteunend materiaal met praktische tips voor leraren en ouders. [wat zijn leerlijnen brochure seksuele opvoeding lvb jongeren gebaat bij seksuele weerbaarheid ook online](#)

Thema's voor het ontwikkelen van een visie op internet en sociale media

Doelgroep: Zorginstellingen; leeftijd: 4-80 jaar; ontwikkelaars: Organisatie Link4All (2011). Zorginstellingen hebben de behoefte om beleid te beschrijven over het gebruik van internet en sociale media door cliënten. Deze link biedt een lijst van thema's die beschreven zijn. Ethische vragen bij veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking. Verkrijgbaar via de mail aan Sanne at noxqs.nl. [veilig internet voor mensen met een verstandelijke beperking](#)

Richtlijn Effectieve Interventies LVB

Doelgroep: Professionals; leeftijd 0 – 23 jaar; ontwikkelaar Landelijk Kenniscentrum LVB. Kinderen met een licht verstandelijke beperking (LVB) hebben vaker emotionele en gedragsproblemen dan leeftijdsgenoten zonder een LVB. Het is belangrijk deze problemen zo adequaat mogelijk te behandelen, maar dat blijkt niet eenvoudig, onder andere vanwege een gebrek aan interventies die speciaal voor hen ontwikkeld en op effectiviteit onderzocht zijn. Om de handelingsverlegenheid te verminderen hebben meerdere deskundigen binnen zorginstellingen en onderzoekers in de afgelopen jaren veel tijd en energie gestoken in het ontwikkelen en aanpassen van interventies aan de specifieke LVB-kenmerken van deze kinderen. Vanuit het Landelijk Kenniscentrum LVB is het initiatief genomen om deze kennis en ervaring bijeen te brengen en te toetsen aan wetenschappelijke inzichten hierover. Doel was om een richtlijn te ontwikkelen waarin aanbevelingen staan die moeten bijdragen aan het zo goed mogelijk aansluiten van een gedragsveranderende interventie op de specifieke kenmerken van de kinderen met een LVB. Daardoor moet de kans op een positief behandelresultaat bij deze kinderen zo groot mogelijk worden. De Richtlijn Effectieve Interventies LVB (2011) beschrijft de kenmerken van een kind met een LVB en hoe op deze kenmerken aangesloten kan worden voor het ontwikkelen, aanpassen en uitvoeren van gedragsveranderende interventies voor kinderen met een LVB.

Hiermee is een eerste stap gezet naar meer effectieve interventies voor deze doelgroep. Auteurs: Marjolein de Wit, Xavier Moonen en Jolanda Douma. [richtlijn effectieve interventies lvb](#)

Surfen zonder drempels

Doelgroep: leerkrachten, therapeuten en ouders; leeftijd 4 – 18 jaar; ontwikkelaar: Mentor VZW in Kortrijk. Mentor VZW biedt infosessies aan voor leerkrachten, therapeuten en ouders van kinderen met een verstandelijke beperking en leerproblemen om deze kinderen veilig met de computer en het internet te leren werken. Surfen zonder drempel biedt praktische tips om kinderen te begeleiden, bestaande hulpmiddelen aan, te ondernemen acties aan om de computer te beveiligen. Het betreft een infosessie van 1,5 tot 2,5 uur. Daarnaast zijn er mobiele computerlessen Internetknuffel voor kinderen met verstandelijke beperking en leerproblemen. Het is een cursus op maat om deze kinderen te leren wat het internet is en hoe men er veilig kan mee omgaan, spelenderwijs en met heel wat doe opdrachten doorwandelen de kinderen een tiental praktische tips. De cursus omvat 5 sessies van 3 uren. [surfen zonder drempels](#)

Onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek naar kinderen en hedendaagse media is nog maar weinig gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften. Wel zijn er in de loop der jaren verschillende scripties, theses en werkstukken verschenen van studenten aan de universiteiten en hogescholen. Hieronder een beknopt overzicht.

Onderzoeksrapport: De digitale weerbaarheid van jongeren met een LVB: Over cyberpesten, stalking en intimidatie

Van der Geest, Roctus en Tas in opdracht van Rogier de Groot en Hendrien Kaal. Hogeschool Leiden, 2014.

Sociale media, my ass! Rapport over de totstandkoming van een 'social media' training voor Trias

Kooistra, Günther en Bos. Christelijke Hogeschool Windesheim, 2015. In dit rapport wordt de ontwikkeling van een training voor jongeren met een autisme spectrum stoornis (ASS) beschreven. De training had tot doel de mediawijsheid van jongeren (12 tot 18 jaar) te bevorderen en te ontwikkelen. Doelgroep waren jongeren in een behandelgroep van Trias. Pedagogisch medewerkers gaven bij de presentatie aan dat de training instellingsbreed uitgevoerd kan worden. De training is te vinden op [socialmediatrias](#). Zie voor de onderdelen van de training bij trainingen in dit rapport.

Adviesnota. Internet- en sociaal mediagebruik van jeugdigen binnen drie instellingen voor (licht) verstandelijk beperkte jeugdigen.

Visie en aanbevelingen De Hondsrug. De la Salle. Gastenhof

Vollema, Marcic en Kolstrers. De vakgroep behandelcoördinatoren van De Hondsrug hebben een concept visie opgesteld, die voorgelegd is aan gedragswetenschappers. Op basis van stellingen en een werkconferentie zijn aanbevelingen geformuleerd voor het beleid ten aanzien van internet en sociaal mediagebruik door cliënten.

Een draaiboek voor de werkconferentie is opgenomen in een bijlage. De werkwijze leverde een voorbeeld op van spelregels en afspraken rond internet voor cliënten in de instellingen. Het rapport levert verder ook inzicht over het gebruik van social media onder jongeren en aanbevelingen voor voorlichting, een veilige internet-omgeving, het gebruik van bestaande social media en applicaties, vragen en zorgen, en tips.

Interventies

In de databank Effectieve Jeugdinterventies zijn tot nu toe zeven interventies opgenomen die specifiek gericht zijn op kinderen met een (lichte) verstandelijke beperking. Negen interventies kunnen ingezet worden bij kinderen met een (lichte) verstandelijke beperking, maar zijn niet specifiek voor deze doelgroep ontwikkeld. De hieronder genoemde interventies zijn beschreven in de [databank Effectieve Jeugdinterventies](#). In deze databank zijn interventies opgenomen die op zijn minst goed onderbouwd zijn en door een onafhankelijke erkenningscommissie zijn erkend.

Interventies specifiek bedoeld voor kinderen met een LVB

[Doen Wat Werkt \(DWW\)](#) en [EQUIP](#) zijn interventies voor jongeren met een (L)VB (12 tot 23 jaar) die verblijven in een residentiële setting. De interventies hebben wel uiteenlopende doelen en ook de leeftijd van de jongeren is verschillend. Doel van DWW is het bieden van een veilig leefklimaat en bewerkstelligen dat de jongere (12-18 jaar) zowel thuis, in de vrije tijd, als op school of werk zodanig functioneert dat hij of zij weer thuis kan wonen bij ouders of vervangende verzorgers. EQUIP heeft als doel het doorbreken van het egocentrisme en het aanleren van sociale en cognitieve vaardigheden, moreel denken en verantwoordelijkheid voor eigen handelen bij jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.

[Samen Stevig Staan](#) is een behandelprogramma voor kinderen met een LVB (9 tot 16 jaar) met gedragsproblemen en hun ouders. Het doel is de vermindering van het probleemgedrag van het kind.

Interventies die mede gericht zijn op (licht) verstandelijk beperkte kinderen

[Families First](#) is een gezinsgericht programma waarvan ook een LVB-variant beschikbaar is. Deze is niet apart erkend, maar in de beschrijving van de reguliere interventie wordt het onderzoek naar de doelgroep met een LVB wel meegenomen. PPG is voor gezinnen met kinderen (0 tot 18 jaar) waarbij de ouders hulp zoeken bij de opvoeding en bij het omgaan met de handicap of het gedrag van hun kind. Van IOG en [Families First](#) is een LVB-variant beschikbaar. Deze zijn niet apart erkend, maar in de beschrijving van de reguliere interventies wordt het onderzoek naar de doelgroep met een LVB wel meegenomen.

[De Cannabisshow](#), [Programma Alternatieve Denkstrategieën \(PAD\)](#) en [Special Heroes](#) zijn interventies die binnen het speciaal onderwijs uitgevoerd kunnen worden maar zich op een ander domein richten. Zo heeft de Cannabisshow als doel het verminderen van riskant blowgedrag en het beperken van de schadelijke effecten van cannabisgebruik bij jongeren (12- 25 jaar),

terwijl [Special heroes](#) een sportstimuleringsprogramma is voor leerlingen van 6 tot 20 jaar. PAD is bedoeld om de sociaal-emotionele ontwikkeling te stimuleren bij kinderen (6 tot 12 jaar).

[Taakspel](#) is een preventief programma voor groep 4-8 binnen het reguliere basisonderwijs dat beginnend probleemgedrag van leerlingen om wil buigen in positiever gedrag. [Eye Movement Desensitization & Reprocessing \(EMDR\)](#) is een behandelmethode voor kinderen, kinderen en volwassenen die lijden aan trauma gerelateerde stoornissen. EMDR lijkt ook geschikt te zijn voor kinderen met een LVB. [Open en Alert](#) richt zich op het management en de medewerkers van een risicosetting zoals een LVB-(zorg)instelling (VG-instelling, MEE, sociale werkvoorziening) om uiteindelijk problematisch alcohol- en drugsgebruik bij de jongere te voorkomen of te verminderen.

Momenteel zijn er nog twee interventies die zich specifiek richten op kinderen met een LVB, maar die (nog) niet in de databank opgenomen zijn:

'GRIP' is een groepsgerichte methodiek die binnen de gesloten jeugdzorg wordt aangeboden voor jongens van 12 tot 18 jaar met een licht verstandelijke beperking (LVB) en extreem problematisch gedrag waarvoor de kinderrechter een machtiging gesloten jeugdzorg heeft afgegeven. Gedurende 12 maanden wordt middels ervaringsleren gewerkt aan het aanleren van vaardigheden waardoor een nieuw perspectief kan worden bepaald en de eerste stappen naar de toekomst kunnen worden gerealiseerd.

Triple P Standaard Stepping Stones is gericht op ouders met een kind tot 12 jaar met een verstandelijke beperking, downsyndroom, een autistische stoornis, PDD-NOS of ADHD en dat gedragsproblemen of een verhoogd risico daarop heeft. De ondersteuning voor ouders bestaat uit een uitgebreide training in opvoedingsvaardigheden, bestaand uit acht tot tien individuele bijeenkomsten van ongeveer anderhalf uur. [stepping-stones](#)

Expert meeting

5. De expertmeeting

Beschrijving van de expertmeeting

Op 4 juni 2015 organiseerde het Nederlands Jeugdinstituut een expertmeeting in Utrecht, met als doel de volgende vragen te beantwoorden:

- Welke beschikbare materialen, producten en diensten zijn er en zijn ze bruikbaar voor kinderen met een LVB? Behandeld via een inleiding in een presentatie.
- Welke behoeften leven er in de begeleiding van kinderen met een LVB op het gebied van mediawijsheid? Een inventarisatie van wat de deelnemers herkennen aan kennis, houding en vaardigheden.
- Wat zijn de leemtes in het aanbod, wat moet er ontwikkeld of aangepast worden in de materialen, producten en diensten? Een inventarisatie van aangedragen ideeën en een discussie.
- Welke financieringsmogelijkheden zijn er voor het aanpassen en ontwikkelen van een goed aanbod van mediawijsheid voor kinderen met een LVB? Verkend via een brainstormsessie.

De bijeenkomst werd begeleid door Mieke Vergeer. Peter Nikken gaf een presentatie over de beperkte wetenschappelijke kennis over het mediagebruik van kinderen met een LVB en ging in op een eerste inventarisatie van beschikbare diensten en materialen, zoals in het hoofdstuk hiervoor beschreven (zie ook bijlage 3). De noodzakelijke ondersteuning en verslaglegging werden verzorgd door Linde de Kleijn, stagiaire van de Universiteit Utrecht. In bijlage 2 is een lijst van alle aanwezigen opgenomen met hun expertise. De werkwijze in de bijeenkomst was zo interactief als mogelijk om een optimale effectiviteit te bewerkstelligen.

Het programma zag er als volgt uit:

- Welkom, doel van de bijeenkomst, programma doornemen en voorstellen.
- Opwarmer: De deelnemers kregen de volgende vraag voorgelegd: *Welke behoeften leven er in de begeleiding van kinderen met een LVB op het gebied van mediawijsheid?* In drie groepen werden in korte tijd drie flappen volgeschreven.
- Peter Nikken gaf een korte presentatie over Kind en media. *Wat is er voor steun bij kinderen met LVB?* De deelnemers konden reageren en vragen stellen.
- De presentatie gaf aanleiding om de flappen met behoeften verder aan te vullen.
- Plenair werd de vraag *Wat zijn de leemtes in het aanbod, wat zou er ontwikkeld moeten worden of aangepast moeten worden in het aanbod?* behandeld.
- Als laatste onderdeel hebben de deelnemers via de werkvorm een ideeënraamwerk (zie bijlage 4) suggesties aangedragen voor financieringsmogelijkheden voor het ontwikkelen of aanpassen van een goed aanbod.
- Evaluatieve opmerkingen over de bijeenkomst werden op het ideeën raamwerk ingevuld.

Inventarisatie behoeftes en leemtes

De bijeenkomst startte met het inventariseren van de behoeften gericht op die van begeleiders, kinderen en ouders. Daarbij kwamen meteen belangrijke vragen naar voren: *Hoe belangrijk is lezen? Kan je wel goed meekomen op internet als je een lage woordenschat hebt? en Wat is "normaal" op internet?* De experts maakten de volgende opmerkingen in verband met de begeleiding van kinderen met een LVB op het gebied van mediawijsheid. De behoeften zijn in dit rapport bij de aanbevelingen in categorieën gezet en verder uitgewerkt.

- Kinderen met LVB moeten optimaal gebruik kunnen maken van het internet.
- Een belangrijke vraag om te beantwoorden is: Wat betekent internet in het leven van de jongeren met een LVB?
- Toegang tot snel internet is onontbeerlijk en staat soms in schril contrast door het niet beschikbaar maken van internet door de organisaties die met kinderen met een LVB werken.
- Belangrijk is dat er hulp aanwezig is en dat meekijken mag! "doe ik het goed?"
- Het besef van de gevaren van internet is extreem. De groep gebruikers is bang gemaakt.
- De drempel is laag voor het gebruik van de smartphone of het tablet.
- Bij begeleiders is soms sprake van handelingsverlegenheid.
- Het ontbreekt vaak aan een visie bij organisaties. Organisaties moeten open minded zijn.
- De organisaties moeten een visie ontwikkelen.
- In de visie kan beschreven worden hoe media te gebruiken zijn in termen van gedrag en hoe om te gaan met privacy.

- In de visie komen de volgende onderwerpen aan bod: voorkoming van online misbruik, is het gebruik ethisch verantwoord, is internet helpend?
- Er moet beleid gemaakt worden op dit onderwerp.
- Het is van belang om mediawijsheid in te bedden in zorgplannen (domeinen, leerlijnen, ontwikkeltaken), mentorgesprekken en intake.
- Organisaties moeten een laagdrempelige, snelle en leesbare helpdesk instellen voor begeleiders en kinderen.
- Betrek cliënt/doelgroep / peergroep bij de ontwikkeling. De cliënt is expert. Stel hun vraag centraal. Laat de cliënt de begeleider scholen.
- Organisaties maken geen/weinig budget vrij voor het opleiden van professionals en het monitoren van gebruik.
- Scholing van mantelzorgers, jeugdwerkers, zorgprofessionals en dit integreren in het werksysteem.
- Professionals moeten kennis hebben van thema's die er aanwezig zijn in de media.
- Professionals moeten kennis hebben van de trends en inzichten in de betekenis van de media in het leven van kinderen met een LVB.
- Begeleiders moeten praktische kennis opbouwen van het gebruik van media.
- Mediawijsheid moet een onderdeel zijn van de opleiding van toekomstige professionals.
- Begeleiders moeten zelf meedoen op sociale media, zodat zij jongeren kunnen ondersteunen.
- Met alleen het scholen van professionals MDW ben je er niet.
- Het aanbod moet visueel en interactief zijn. Een vorm van blended learning.
- Jongeren kennen de techniek beter in vergelijking met de begeleiders.
- Begeleiders moeten de ongeschreven regels voor internet communiceren met hun cliënten.
- De validiteit van de gevonden informatie is vaak dubieus. Voor een kind met een LVB is het moeilijk de informatie op waarde te schatten. Wat is het verschil met de andere jongeren?

- Zijn kinderen met een LVB een goed te onderscheiden groep? De groep waar het probleem zich voordoet is groter: laag opgeleid, laag geletterd.
- De mindere taligheid van kinderen met een LVB maakt dat de beleving van tekst anders is. Emoticons en Capslock komt bij kinderen met een LVB harder over. Agressie komt meer voor en ironie en sarcasme komen niet over.
- Kinderen met een LVB lopen vast bij taal en begrip bij internet. Bij internet zit geen pauze of morele begrenzing.
- Er moet online samengewerkt worden met in achtneming van privacy.
- Beschikbaarheid van materiaal, tools ordenen per doelgroep en gebaseerd op onderzoek, zodat er sprake is van effectiviteit.
- Ontwikkel een handreiking hoe bestaande media in te zetten en te gebruiken zijn.
- De organisaties met de doelgroep bedienen, hun thema's serieus nemen en het onderwerp omarmen.
- De knelpunten van de digitalisering simpeler maken.
- Hou rekening met het verschil tussen de begeleider / leerkracht en de jongere.
- Er is een verschil in leeftijd v.w.b. de begeleiders van kinderen met een LVB in oud & jong. De jongere begeleiders zijn meer thuis in sociale media.
- De jongeren met een LVB moeten praktische kennis van het gebruik van media hebben, weten hoe zij zich moeten gedragen en kunnen omgaan met de privacy.
- Media geven jongeren met een LVB de kans om mee te doen in de maatschappij.
- Sociale media verschaffen plezier.
- Het sociale netwerk onderhouden en uitbreiden.
- Veiligheid op internet in acht nemen.
- De begeleiding en ondersteuning moet op maat aangeboden worden waarbij de cliënt centraal staat.

- Ga uit van een positieve benadering.
- Er moet een probeerruimte blijven bestaan. Dingen mogen ook nog wel eens misgaan.
- Kinderen met LVB leren het meest door het ervaren van zaken.
- De maatschappij moet meer bekend worden met de problematiek over LVB.
- Leer jongeren met een LVB hulp te vragen bij een niet plus gevoel en het leren aangeven van eigen grenzen.
- Maak meer verbinding tussen werkveld en de opleidingen (kennis delen, onderzoek, helder krijgen wat professionals in de praktijk moeten leren).
- Van belang is het om interactieve leerhulpmiddelen te ontwikkelen, zoals filmpjes met keuzemomenten erin.
- Het materiaal niet voor "baby's" maken ("ik ben geen mongool"). De vormgeving qua beeld en taal moet niet te kinderachtig zijn.
- Zoek internationaal verbinding. Mediawijsheid is wereldwijd een onderwerp van gesprek.

Presentatie

Peter Nikken gaf een korte inleiding op Kind en media. Wat is er voor steun bij kinderen met LVB (zie bijlage 3). Er is veel behoefte aan ondersteuning bij het opvoeden van alle kinderen als het gaat om hun mediagebruik, en vooral bij kinderen met een LVB. De ondersteuning voor gezinnen met 'gewone' kinderen is volop in beweging met allerlei initiatieven en goedbedoelde adviezen. Probleem is wel dat die initiatieven en ondersteuning niet altijd vindbaar zijn, duidelijk zijn qua boodschap, praktisch aansluiten op de opvoedvragen, of onderbouwd zijn door wetenschappelijke inzichten. Voor kinderen met een LVB is het helemaal pionieren. Wetenschappelijk onderzoek is uiterst mager en ook het aanbod van ondersteuning lijkt nog heel erg beperkt. Om hierin verbetering aan te brengen is het NJi met partners (Mijn Kind Online, Ouders Online, Mediawijzer.net en Opvoeden.nl) gestart met het deltaplan Mediaopvoeding. Volgens dit plan moet er op termijn een duidelijke wisselwerking zijn tussen enerzijds de professionele kennis in de media-industrie en bij kennisinstututen en universiteiten en anderzijds de vraag bij gezinnen en de partijen die hen kunnen ondersteunen. Eind juni 2015 heeft het NJi hiervoor de Toolbox Mediaopvoeding, een informatiepakket over kinderen en media voor professionals in de ondersteuning en het onderwijs gelanceerd. Dit informatiepakket gaat ook specifiek in op kinderen met een LVB en hun mediagebruik. [Toolbox Mediaopvoeding Media Gewoon opvoeden](#)

Naar aanleiding van de presentatie kwamen er allerlei opmerkingen naar voren, die op meerdere aspecten betrekking hadden. Grosso modo hadden de reacties betrekking op algemeen beleid en daarbij aandacht voor kwaliteitsmeting, en concrete aandachtspunten op de werkvloer:

- De praktijk levert verschillend materiaal op, maar dat leidt nog niet tot gevalideerd materiaal. Er is veel, maar er is weinig goed materiaal.
- Het is goed als er een soort van sterren-systeem komt om de kwaliteit van LVB-materiaal te beoordelen.
- De kwaliteitscriteria ontbreken.
- In de richtlijn effectieve interventies is mediawijsheid niet meegenomen.
- Er ligt een Internationaal verdrag voor mensen met een handicap: dus informatie toegankelijk maken voor mensen met een handicap.
- Een tip: we moeten begeleiders bij de hand nemen, heel concreet advies geven, tips op basaal niveau, niet te complex.
- Beschikbare tijd is een probleem (vooral in het onderwijs), voorwaarde voor implementatie, gericht op alle lagen voor wat betreft visie, missie etc. De aandacht voor mediawijsheid moet geïntegreerd worden en niet beschouwd worden als iets wat ernaast komt. Hier zijn we nog niet. Dus hoe ga je begeleiders helpen. "Maak media gewoon." "Betrek media bij alledaagse activiteiten."
- Is offline en online problematiek wel of niet hetzelfde?
- Kinderen met een LVB kunnen in de problemen komen wanneer zij taalproducties doen op internet.
- Veel tekst is lastig voor kinderen met een LVB. Het internet is zowel talig als visueel. Het lage concentratieniveau is lastig voor kinderen met een LVB.
- Het probleem met mediawijsheid voor kinderen met een LVB is het feit dat ze geen goed leesbegrip hebben.
- Vragen beantwoorden is voor kinderen met een LVB lastig, maar door te vragen "laat eens zien wat je doet" kan men wel een beeld krijgen van wat er speelt.

- Welke thema's spelen bij media(wijsheid)?
- De sociale media kunnen gebruikt worden om behoeften bij kinderen met een LVB te inventariseren.
- Een vragenlijst voor mediawijsheid ontwerpen voor gespreksonderwerpen en gespreksvaardigheden.
- Er moet kennis zijn over wat normaal is (hoeveel post je op internet, is 10 keer per dag te veel?).
- Digitale groepsdruk speelt een rol.
- 300 vrienden op Facebook, maar wie ken je nu echt?

Evaluatie van de expertmeeting

De deelnemers aan de expertsessie bleken overwegend zeer tevreden over de bijeenkomst en de serieuze aandacht voor het thema van mediagebruik door kinderen met een LVB. De gekozen werkvorm bleek prettig, en het vooruitzicht dat dit tot concrete resultaten op termijn gaat leiden werd omarmd. De opgetekende reacties waren:

- Ontzettend goed en nuttig initiatief: mogelijkheid tot brengen en halen van informatie. Vooral de uitwisselingen van verschillende visies vond ik erg interessant. Ik denk daardoor ook een uitdaging om tot een eenduidig rapport te komen.
- Graag terugkoppeling.
- Prima initiatief / belang is erg groot.
- Tip/wens: hoe alle benodigde disciplines/stakeholders (bijvoorbeeld begeleiders/ouders/LVB-ers) in vervolgtraject een stem geven.
- Kijk uit naar jullie tools en factsheets! Bedankt dat we mochten meedenken.
- Goed om te zien dat er zoveel vraag naar is, dat schept vertrouwen voor een aanbod: er is een markt. Benieuwd naar het vervolg.
- Leuke interactieve bijeenkomst! Groepsgrootte nodigde ook uit tot discussie. Nieuwe contacten kunnen leggen.
- Goede bijeenkomst. Graag bereid verder te denken. Altijd op zoek naar samenwerkingspartners. Kijk met belangstelling uit naar resultaten.

- Waardevol, prettig en geruuststellend dat deze afvaardiging om de tafel heeft gezeten. Dwarsdoorsnede van experts rondom jongeren met een LVB. Er is en komt iets op gang. Laten we ervoor waken dat we doorpraten. Afwisselend programma, voldoende uitdaging, interactie en uitwisseling.
- Fijn dat voor dit onderwerp op grotere schaal aandacht is. Helpend om ervaringen uit te wisselen en inspiratie mee te krijgen voor de eigen praktijk. Ik mis vandaag nog wel de concrete ideeën voor de uitvoerende praktijk (en dan doelend op bijvoorbeeld producten).
- Zinvolle meeting. Belangrijk om te horen hoe iedereen dit onderwerp ervaart in de praktijk en dat er een rapport uitkomt.
- Pfishing. Kijk uit naar jullie tools en factsheets. Bedankt dat we mochten meedenken.

Bevorderen van mediawijsheid

6. Conclusie en aanbevelingen

Als het gaat om kinderen met een LVB en hun gebruik van media, wordt het bevorderen van mediawijsheid in de praktijk nu nog vaak gezien als iets moeilijks, als iets dat los staat van de andere ontwikkelingsgebieden van het kind. Tegelijkertijd zijn er ook steeds meer initiatieven die hiervoor een oplossing zoeken. De tijd is dus rijp om een visie te ontwikkelen op hoe kinderen met een LVB zich verhouden tot media en welke ondersteuning of begeleiding daarbij gewenst is. Alvorens hieronder de aanbevelingen te formuleren, staan we eerst nog even stil bij wat mediawijsheid en mediaopvoeding inhouden in de huidige gemedialiseerde samenleving.

Voor alle kinderen, dus ook voor kinderen met een LVB, is de online wereld geen afzonderlijke wereld. De huidige generatie kinderen en jongeren groeit op met het internet en weet niet beter. Daarom dient aandacht voor media verweven te worden in de algehele opvoeding, het onderwijs en wanneer van toepassing ook in de behandeling van een kind. Doordat steeds meer kinderen de beschikking hebben over een mobiele 3G/4G- en/of WiFi-internetverbinding, de beeldschermen steeds kleiner worden en vooral bedoeld zijn voor individueel gebruik, vindt het mediagebruik steeds meer plaats buiten het directe zichtveld van opvoeders of verzorgers. De omgang met het mediagebruik door kinderen vraagt daarom om een nieuwe attitude van de opvoeder, leerkracht of verzorger.

Eenzijds blijft de begeleider een gatekeeper die er voor moet waken dat kinderen media gebruiken die passen bij hun ontwikkeling en behoeften, en dat zij een passende balans vinden in het mediagebruik en andere activiteiten die van belang zijn voor een gezonde ontwikkeling. Maar voor opvoeders en begeleiders betekent het ook dat zij over hun eigen mediagebruik en voorbeeldgedrag na moeten denken en daarbij ook over hun relatie tot het kind. Mediawijsheid bevorderen bij kinderen vereist zelfreflectie over de eigen mediawijsheid en over hoe kinderen en ouders of verzorgers zich tot elkaar verhouden. Met de komst van allerlei nieuwe technologieën gelden oude verhoudingen tussen opvoeder en kind niet meer per definitie, zoals zij vroeger ook golden. Hulpmiddelen, lespakketten, interventies of ander ondersteunend materiaal, zoals in dit rapport genoemd, kunnen helpend zijn, maar ze bieden niet dŽ oplossing vanzelf. Wat de ouder, begeleider, of verzorger van een kind met een LVB zelf doet blijft van belang.

Aanbevelingen

Op basis van de opmerkingen van de experts tijdens de expertsessie begin juni en de bevindingen van de deskresearch komen we hieronder tot een aantal aanbevelingen, ingedeeld op vier hoofdthema's:

1. Beleid en visie,
2. Versterken van kennis,
3. Kwaliteitsbevordering van het aanbod en
4. Professionalisering op de werkvloer.

De aanbevelingen zijn nu (nog) niet toegespitst op kinderen van specifieke leeftijden of van verschillende niveaus of typen aanverwante problematiek. Daar is later nog een keer een slag voor nodig, bijvoorbeeld voor kinderen van 4 tot 12 jaar, 12 tot 18 jaar, en 18 plus of voor kinderen met een IQ van 50 tot 60, 60 tot 70, 70 tot 85. De materialen zullen immers altijd op maat moeten worden aangeboden, afhankelijk van de leeftijd en het niveau van de kinderen. Ook zijn de aanbevelingen (nog) niet geordend op doelgroep, zoals aanbevelingen die betrekking hebben op ouders, begeleiders en de kinderen zelf. Ook daar moet later rekening mee gehouden worden.

Beleid en visie

Het Internationale verdrag voor mensen met een handicap geeft aan dat informatie ook toegankelijk moet zijn voor mensen met een handicap. Op basis hiervan moet het belang van het ontwikkelen van goed media-aanbod voor deze groep mensen en het bevorderen van de omgang met media door hen meer nadrukkelijk benoemd worden in alle beleidsdocumenten over kinderen met een LVB en/of over mediawijsheid, bijvoorbeeld als het gaat om financiële stimuleringsregelingen of andere vormen van steun.

Positieve benadering

In de discussie over kinderen en media gaat het vaak en vooral over de gevaren van internet. Veel ouders en verzorgers zijn hierdoor vaak bezorgd, terwijl ze minder oog hebben voor de positieve kant die internet en andere mediaplatforms aan kinderen te bieden hebben. Media geven kinderen met een LVB juist ook de kans om mee te doen in de maatschappij, en (sociale) media verschaffen ook plezier. De drempel voor het gebruik van moderne apparaten als de smartphone of tablet is laag; kinderen met een LVB kunnen daar makkelijk goed gebruik van maken. Het is daarom aan te bevelen de nadruk meer te gaan leggen op de positieve kanten van media, zoals het versterken van de zelfredzaamheid bij kinderen met een LVB.

Aansluitend hierop geldt dat kinderen met een LVB voldoende 'probeerruimte' moeten hebben. Dingen mogen ook nog wel eens misgaan, omdat ook voor deze kinderen geldt dat ze van fouten kunnen leren. Uiteraard moet er dan wel gezorgd worden voor een goed vangnet, zodat de foutjes bij het experimenteren niet op fiasco's uitdraaien. Bij de opvoeding of begeleiding van kinderen met een LVB is het sociale netwerk daarom hierbij van groot belang. Zij moeten op de hoogte zijn van wat er goed of fout kan gaan en hoe zij hier op kunnen ingrijpen. De experts wierpen hierop aansluitend de vragen op als: Wat doe je met subjectiviteit/ethiek? Wat vind je normaal? Hoe zet je je eigen normen af tegen maatschappelijke discussies?

Visie

Elke organisatie die zich bezig houdt met kinderen met een LVB zou adequaat beleid op het thema mediawijsheid moeten voeren. Daarvoor is het van belang dat de organisaties een open minded pedagogische visie formuleren, met daarin duidelijk omschreven uitgangspunten voor hun cliënten en het gebruik van media. Voor het ontwikkelen van een breed gedragen visie is het hierbij van belang om waar mogelijk de bouwstenen voor de visie zo veel mogelijk te delen met andere organisaties en met stakeholders, zodat men zoveel mogelijk van elkaar kan leren. In de hedendaagse praktijk lijkt het opstellen van visies vaak sterk afhankelijk te zijn van slechts enkele individuen. Enkele uitgangspunten en onderwerpen genoemd door de experts zijn:

- De organisatie die werkt met kinderen met LVB moet snel internet beschikbaar hebben.
- De organisaties maken budget vrij voor het opleiden van professionals en het monitoren van gebruik van media.
- De media veranderen in een razendsnel tempo en scholing dus ook. Organisaties hebben vaak onvoldoende tijd en geld om medewerkers continu bij te scholen. Het aanstellen van aandachtfunctionarissen met affiniteit voor dit onderwerp en die de ontwikkelingen bijhouden kunnen daarin een oplossing bieden.
- De visie beschrijft het voorkomen van online misbruik.
- In de visie staan de positieve, helpende aspecten, de veiligheid en de ethische aspecten van internet voor deze groep beschreven.
- In de visie staat beschreven hoe de media in termen van gedrag gebruikt kunnen worden.
- De visie beschrijft verschillende aspecten van het omgaan met privacy.
- Het is van belang om mediawijsheid in te bedden in zorgplannen (domeinen, leerlijnen, ontwikkeltaken), mentorgesprekken en intake. Er zijn voorbeelden beschikbaar.

- Beschikbare tijd is een probleem (vooral in het onderwijs), voorwaarde voor implementatie, gericht op alle lagen voor wat betreft visie, missie etc. De aandacht voor mediawijsheid moet geïntegreerd worden en niet beschouwd worden als iets wat eraan komt. Hier zijn we nog niet dus hoe ga je begeleiders hierbij helpen. "Maak media gewoon" "Betrekt media bij alledaagse activiteiten."

Richtlijn erkenning

Aansluitend op het belang van erkenning voor kinderen met een LVB is het zaak dat het thema mediawijsheid opgenomen wordt in de richtlijn effectieve interventies LVB. Aandacht voor bewust en veilig mediagebruik door kinderen met een LVB in de richtlijn zal zorgen voor meer aandacht voor wat er nodig is en voor welke partijen hierin een rol kunnen spelen, en aan welke voorwaarden materialen moeten voldoen.

Bovenstaande brengt ons tot de volgende aanbevelingen voor beleid en visie:

- Iedere organisatie heeft een duidelijke (pedagogische) visie op het gebruik van media door de cliënten in de instelling.
- Voeg mediawijsheid toe aan de Richtlijn effectieve interventies LVB.
- Onderzoek ethische vragen ten aanzien van mediawijsheid.

Versterken van kennis

Tijdens de expertmeeting kwamen de volgende vragen boven water: Wat is 'normaal' op internet? Hoeveel post je op internet, is 10 keer per dag te veel? Hoe gaan kinderen met een LVB om met media? Zijn de risico's online anders dan offline risico's of niet? Hieruit volgt dat er onder professionals een duidelijke behoefte is aan kennis over het mediagebruik van kinderen met een LVB en wat daarbij normaal, veel voorkomend of gebruikelijk is, en wat juist anders of verontrustend is. Uit de desksearch kwam verder naar voren dat er nauwelijks goed en actueel onderzoek is naar het mediagebruik van kinderen met een LVB en dat er daardoor ook weinig harde informatie is over de risico's en de voordelen van het mediagebruik. Een belangrijke aanbeveling is dus dat er veel meer onderzoek nodig is, wetenschappelijk en praktijk gerelateerd. Alleen door het verzamelen van inzichten in wat er gebeurt als kinderen met een LVB media gebruiken en hoe ouders of verzorgers daar mee omgaan, kan gefundeerd advies gegeven worden over 'normaal' mediagebruik is bij kinderen met een LVB.

Onderzoek

Het huidige onderzoek naar kinderen (met een LVB) en mediagebruik is vooral gericht op risico's. Er zou meer onderzoek moeten komen naar mediawijsheid en kinderen met een LVB gericht op het bevorderen van de ontwikkeling van deze kinderen.

Samenwerking tussen werkveld en opleidingen
Aansluitend op bovenstaande aanbeveling is het ook goed als het werkveld en opleidingen meer nauwe samenwerkingsverbanden aan gaan om de mediawijsheid bij kinderen met een LVB verder te ontwikkelen. Daardoor kan kennis beter gedeeld worden en kan ook meer onderzoek gedaan worden. Uit zulke samenwerkingsverbanden wordt helder wat de professionals in de praktijk doen en weten en wat ze kunnen aanpassen en bijleren.

Helpdesk

Het is aan te bevelen dat er een laagdrempelige, snel opererende en interactieve helpdesk komt voor ouders, begeleiders en of kinderen zelf. Er is behoefte aan een landelijke 'marktplaats' voor begeleiders. Begeleiders of leerkrachten zouden op zo'n plek vragen moeten kunnen stellen over kinderen met een LVB en hun mediagebruik en daarop antwoorden kunnen krijgen. Zo'n plek moet interactief ingericht zijn en kwalitatief goede en gevalideerde informatie geven. Deze helpdesk is bij voorkeur een co-creatie van verschillende partijen, een samenwerking bijvoorbeeld tussen onderzoekers en professionals uit het veld die er voor zorgen dat de kwaliteit op een constant hoog niveau blijft in deze co-creatie. Van belang is hierbij ook dat, als dat mogelijk is, er aangesloten wordt bij wat er al is, bijvoorbeeld www.opvoeden.nl, mediaopvoeding.nl en mijnkindonline.nl.

Betrekken van de doelgroep

Alle experts waren het erover eens dat het netwerk van kinderen met een LVB betrokken moet worden in de verdere ontwikkelingen. Zij weten het beste hoe zijn hun kind kunnen ondersteunen. De kinderen kunnen zelf bevraagd worden waar zij behoefte aan hebben zodat er bijvoorbeeld een site ontwikkeld kan worden samen met kinderen met LVB die een eigen content maken. Zij kunnen aangeven welke games er gemaakt zouden moeten worden. Gebruik de social media om de doelgroep erbij te betrekken. De cliënt is expert. Stel hun vraag centraal. Laat de cliënt de begeleider scholen. Samen met de cliënten kunnen er richtlijnen opgesteld worden en methodes om de doelgroep te betrekken. Als er ook een kinderplatform ontwikkeld wordt, moet deze plek afgestemd zijn op het niveau van het kind met een LVB. Optimaal is een laagdrempelige plek, bijvoorbeeld via Facebook of een soortgelijk platform. Kinderen zouden op de digitale plek ook anoniem hun verhaal moeten kunnen vertellen. Sociale media zijn erg belangrijk voor cliënt: de hoeveelheid likes op een post, of het hebben van een mooie profielfoto. Het heeft een enorme impact op een cliënt als deze bijvoorbeeld zijn telefoon moet inleveren als sanctie. Laat cliënten ook dit uitleggen aan begeleiders.

Internationale samenwerking stimuleren

De experts vonden dat rond het thema mediawijsheid voor kinderen met een LVB ook internationale verbinding gezocht moet worden. Mediawijsheid is immers wereldwijd een onderwerp van gesprek, dus moet de toevoeging van kinderen met een LVB daarop aansluiten.

Ter bevordering van kennis zijn de volgende aanbevelingen van belang:

- Maak een onderzoeksshift van risicogericht onderzoek naar onderzoek van positieve invloeden op de ontwikkelingen voor deze groep kinderen.
- Er moet op korte termijn een helpdesk in het leven geroepen worden voor begeleiders van kinderen met een LVB.
- Betrek cliënt/doelgroep / peergroup bij de ontwikkeling van het aanbod.
- Er moet een digitale plek komen waar jongeren met een LVB zelf terecht kunnen met hun vragen en problemen.
- Benut kennis uit internationale samenwerkingsverbanden.

Kwaliteit van het aanbod

In de expertmeeting was er consensus over het feit dat de praktische toepasselijkheid van het aanbod van ondersteunend materiaal rond mediawijsheid voor kinderen met een LVB vaak nog onvoldoende is. Veel materiaal is goedbedoeld ontwikkeld, maar mist vaak de noodzakelijke finesse om direct en effectief gebruikt te kunnen worden. De beschikbaarheid van materiaal en de tools voor specifieke doelgroepen zouden veel meer dan nu het geval is, gebaseerd moeten zijn op onderzoek of op praktijkkennis, zodat de effectiviteit op voorhand beter voorspelbaar is. Het is daarom van belang dat er een sterrensysteem ontwikkeld wordt, om de kwaliteit van het beschikbare en nog te ontwikkelen materiaal te kunnen valideren. Hiervoor is het wel nodig dat er ook duidelijkheid komt over welke criteria van belang zijn voor het kunnen inschatten van de praktische waarde van ondersteunend mediawijsheidmateriaal voor kinderen met een LVB.

Simpel, maar doeltreffend

Het recht op toegang betekent ook dat bij de digitalisering van inhoud rekening gehouden moet worden met het niveau en de behoeften van de gebruiker. Voor kinderen met een LVB betekent dit niet enkel dat bestaande media zomaar versimpeld moeten worden qua bedieningsgemak en begripsniveau, maar dat ook voldaan moet worden aan de specifieke eisen of verlangens van de kinderen. Simpel is niet altijd ook aantrekkelijk of aansluitend op wat kinderen verwachten. Het gaat dus om een delicate balans tussen aantrekkelijke inhoud of boodschap en het juiste niveau van aanbieden.

Bij het leren omgaan met media door kinderen met een LVB is de taligheid en het kunnen lezen een belangrijk aandachtspunt. Het gaat vaak fout als kinderen met een LVB aangewezen zijn op talig aanbod, zoals geschreven teksten. De kinderen hebben meer moeite om dat soort informatie te begrijpen.

Bestaand 'meer algemeen' materiaal (zie hoofdstuk 3) zou meer afgestemd kunnen worden op de doelgroep, bijvoorbeeld door een aangepaste versie te realiseren, zodat kinderen met een LVB daar ook zelfstandig mee aan de slag kunnen gaan. Verder moeten ontwikkelaars bij de ontwikkeling van alle materialen rekening houden met wat werkt voor kinderen met een LVB (zie hoofdstuk 2). Het aanbod dat ontwikkeld moet worden, voldoet ten minste aan de volgende voorwaarden:

- Gebruik een optimale visuele, bijvoorbeeld op het niveau van kinderen aansluitende plaatjes met tekst.
- Maak websites naast Facebook pagina's.
- Ontwikkel interactieve leerhulpmiddelen zoals filmpjes met keuzemomenten erin.
- Kies voor een vorm van blended learning.
- Kinderen met een LVB leren het meest door het ervaren van zaken. Hou daar rekening mee in het ontwikkelen van materialen.
- Maak het materiaal niet voor "baby's" ("ik ben geen mongool"). De vormgeving qua beeld en taal moet niet te kinderachtig zijn.
- Hou rekening met de volgende aspecten: de mindere taligheid van kinderen met een LVB maakt dat hun beleving van tekst anders is. Emoticons en teksten geschreven met Capslock (hoofdletters) komt bij kinderen met een LVB harder over. Agressie komt meer voor en ironie en sarcasme komen juist niet zo makkelijk over. Aan de andere kant geven cliënten ook aan dat zij het gebruik van emoticons heel prettig vinden en zouden willen dat zij deze ook kunnen gebruiken in de communicatie met begeleiders. De cliënt weet vaak niet het juiste woord te vinden om te omschrijven hoe zij zich voelen. Een emoticon is dan een simpele maar doeltreffende oplossing.
- Focus bij voorlichting aan cliënten met een LVB op de positieve kanten en doe dingen letterlijk voor. Alle materialen moeten voldoen aan de volgende criteria: korte duidelijk boodschappen, eenvoudige 'Jip en Janneke' taal, niet te lange zinnen.

Basale kennis benutten voor kinderen met een LVB

Bij het ontwikkelen van het aanbod van mediawijsheid voor kinderen met een LVB gaat het erom de aanwezige basale kennis te vertalen naar wat werkt voor kinderen met een LVB. Het gaat dan bijvoorbeeld om het juiste taalgebruik, de concentratie en aandachtspanne van kinderen met een LVB. Zoek bij het ontwikkelen een algemene deler die voor kinderen met een LVB gelden. Een belangrijke vraag om te beantwoorden bij het ontwikkelen: Wat betekent internet in het leven van de kinderen met een LVB?

Kinderen met een LVB moeten praktische kennis van het gebruik van media hebben, weten hoe zij zich online moeten gedragen en om kunnen gaan met zaken als privacy. Deze problematiek speelt overigens niet alleen bij kinderen met een LVB, maar ook bij volwassenen met een lage opleiding en lage geletterdheid. Leer jongeren met een LVB hulp te vragen bij een niet pluis gevoel en het leren aangeven van de eigen grenzen. Kinderen met een LVB lopen vast bij taal en begrip bij internet. Bij internet zit geen pauze of morele begrenzing. 300 vrienden op Facebook maar wie ken je nu echt? Veel tekst is lastig voor kinderen met een LVB. Het internet is zowel talig als visueel. Het lage concentratieniveau is lastig voor kinderen met een LVB. Digitale groepsdruk speelt een rol. Van praktische aard is dat het voor een kind met een LVB moeilijk is de informatie op waarde te schatten. Wat is het verschil met de andere jongeren? De vraag kan je kinderen met een LVB leren de regie over hun internetgebruik te houden? moet beantwoord worden.

De nadruk ligt nu vaak op slachtofferschap, maar moet ook op ouderschap komen te liggen. Er kan een bewustwording op gang worden gebracht dat je op internet ook dader kan zijn. Kinderen met LVB zijn makkelijk beïnvloedbaar; ze doen wat hen gevraagd wordt en zijn zich wellicht minder bewust van de risico's van zowel ouderschap als slachtofferschap.

Ten aanzien van de kwaliteit van het aanbod komen we tot de volgende aandachtspunten:

- Ontwikkel een sterrensysteem voor het aanbod.
- Hou rekening met de belangrijke voorwaarden bij het ontwikkelen van materiaal voor kinderen met een LVB.
- Reik kinderen met een LVB de praktische kennis aan voor het gebruik van media met in acht neming van wat mogelijk is voor deze groep.
- Maak bij het ontwikkelen van aanbod van mediawijsheid voor kinderen met een LVB gebruik van de wijsheid van 'wat werkt' principes voor deze kinderen.

Professionalisering

Uit de expertmeeting en via andere kanalen is evident dat veel beroepskrachten in de ondersteuning en begeleiding van gezinnen en kinderen in 'lastige' situaties vaak niet goed weten hoe ze om moeten gaan met kinderen en hun mediagebruik.

Begeleiding

Een belangrijk punt van aandacht is de begeleiding van kinderen met een LVB. Er is behoefte aan goed voorlichtingsmateriaal voor begeleiders van kinderen met een LVB om hen te kunnen ondersteunen bij het gebruik van media. Begeleiders moeten goed op de hoogte zijn van hoe ze cliënten kunnen ondersteunen, zodat die weerbaarder worden bij het omgaan met media. Vanwege de grote spreiding van IQ en sociaal aanpassingsvermogen van de kinderen met een LVB moet de begeleiding en ondersteuning op maat aangeboden worden waarbij de cliënt centraal staat. Bij begeleiders is nu soms sprake van handelingsverlegenheid. Kinderen kennen de techniek soms beter in vergelijking met hun begeleiders.

Een fenomeen dat trouwens niet alleen bij kinderen met een LVB speelt, maar bij alle kinderen. Het is daarom goed als begeleiders praktische kennis op kunnen bouwen over het gebruik van media door zelf mee te doen op sociale media, zodat zij kinderen kunnen ondersteunen. Begeleiders schatten de kennis van internet en sociale media van hun cliënten soms te laag in. Dan komt het risico van betutteling om de hoek kijken. Het vergt een bepaalde attitude van begeleiders om een juiste begeleiding te bieden waarvoor jongeren zich dan ook open stellen. Toon oprecht interesse, onderzoek wat iemand wel al weet of denkt te weten, zet de jongere aan het denken over mogelijkheden en risico's. Dus niet belerend maar samen onderzoekend wat bijvoorbeeld de voordelen en nadelen zijn van openbare privacysettings bij Facebook. Of meng je als begeleider in de online wereld van de jongeren en maak zelf 'fouten'. Fouten die de jongeren kan zien, inclusief eventuele nadelen zodat zij je hierop kunnen wijzen.

Begeleiders moeten bijvoorbeeld de ongeschreven regels voor internet kunnen communiceren met hun cliënten en kennis hebben van thema's en trends die spelen, en inzicht hebben in de betekenis van media in het leven van kinderen met een LVB. Bij het opbouwen van deze kennis, houding en vaardigheden zijn begeleiders gebaat bij concrete basale adviezen en tips op basaal niveau. Interessant is bijvoorbeeld een mediawijsheidvragenlijst te ontwerpen voor media gerelateerde gespreksonderwerpen en -vaardigheden. Sociale media kunnen daarbij ook als begeleidingsmiddel gebruikt worden.

Tot slot is van belang dat de managers van instellingen een belangrijke rol spelen als het er op aan komt begeleiders beter toe te rusten in het omgaan met mediawijsheid. Het management moet hier immers de ruimte en de middelen ter beschikking stellen, liefst gebaseerd op een duidelijke visie zoals hierboven al aangegeven. Een professional heeft de verplichting zich in dit onderwerp te verdiepen en zijn/haar beroepskennis op peil te houden. Het onderwerp hoort bij de opvoeding. Bij het nadenken over wat leidt tot een effectieve begeleiding op de werkvloer kunnen onderstaande zaken in acht genomen worden voor optimale effecten op de cliënt:

- neem de tijd om na te denken;
- geef informatie in kleine stappen;
- ondersteun door gebruik van plaatjes;
- stel concrete vragen;
- stel geen waarom vragen stellen;
- geef complimentjes;
- geef aan hoelang alles duurt;
- geef concrete informatie;
- pas op met grapjes, die worden soms letterlijk opgepakt;
- zorg ervoor dat de informatie op een andere moment terug gelezen kan worden.

Opleiding en onderwijs

De experts benoemden dat er momenteel te weinig aandacht op HBO-opleidingen is voor het onderwerp mediawijsheid voor kinderen met een LVB. Fontys en Zuyd Hogeschool zijn voornemens dit onderwerp in hun curriculum op te nemen. Mediawijsheid moet een onderdeel zijn van de opleiding van toekomstige professionals. Daarnaast is het belangrijk om professionals en bijvoorbeeld mantelzorgers te trainen en te scholen in mediawijsheid. Belangrijk aandachtspunt is dat mediawijsheid geïntegreerd moet worden in het werksysteem van de professionals, want alleen het (na)scholen van professionals en mantelzorgers is onvoldoende. Bij de scholing moet een handreiking ontwikkeld worden voor hoe bestaande media in te zetten en te gebruiken zijn in de omgang met kinderen met een LVB. Het is goed om hierbij aan te sluiten op de bestaande competenties van mediawijsheid. Mediawijsheid kan in alle vakken geïntegreerd worden. Door gebruik te maken van bestaande onderdelen als het competentiemodel, de recente toolbox Mediaopvoeding, en een leerlijn voor het HBO-onderwijs kunnen professionals goed ondersteund worden.

In het speciaal onderwijs kan het mediawijsheidsaanbod in de vakken gedurende het hele jaar geïntegreerd worden. Nu steunt het aanbod nog te veel op de ambities van de individuele leerkracht.

Mediawijsheid in interventies

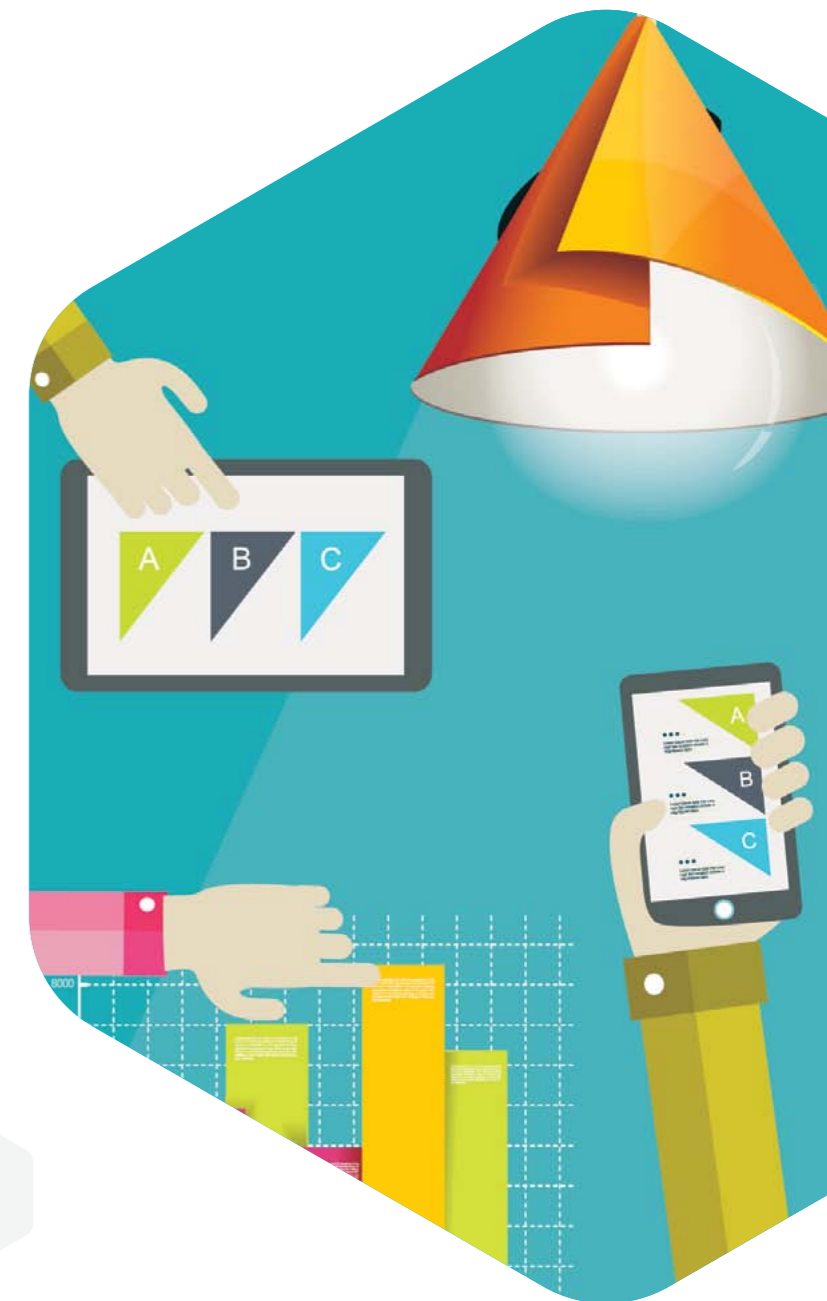
De genoemde interventies genoemd in hoofdstuk 3 werken met de specifieke doelgroep kinderen met LVB. We leven in een digitale wereld en in deze interventies kan deze digitale wereld toegevoegd worden. Het is een opdracht voor de eigenaren van deze interventies om te kijken hoe en wanneer zij gebruik maken van media en dat toevoegen aan handleiding en de methodiek.

Op het punt van de professionalisering van beroepskrachten die werken met kinderen met een LVB zijn de volgende aanbevelingen op te tekenen:

- De komende tijd moet er een traject ontwikkeld worden om begeleiders van kinderen met een LVB optimaal te ondersteunen in het onderwerp mediawijsheid.
- Mediawijsheid moet opgenomen worden in alle relevante opleidingen voor kinderen met een LVB.
- Naast professionals moeten ook mantelzorgers geschoold worden in mediawijsheid.
- Mediawijsheid moet geïntegreerd zijn in het werksysteem.
- Ontwikkel een handreiking mediagebruik voor de scholing.
- Maak een competentie profiel van mediawijsheid voor kinderen met een LVB.
- Maak effectieve LVB interventies ook mediaproof.

Algemene slotaanbeveling:

Websites van overheidsinstellingen, organisaties en bedrijven zouden rekening moeten houden met mensen die een lichte verstandelijke beperking hebben of mensen die niet kunnen lezen. Websites kunnen over het algemeen toegankelijker en leesbaarder gemaakt worden voor de doelgroep LVB en dat komt ook ten goede aan een hele grote groep andere bezoekers van sites.

**Behoeftes
en leemtes
financieel
mogelijk maken**

7. Financieringsmogelijkheden

In de expertmeeting is een aanzet gegeven hoe de invulling en uitvoering van de behoeftes en de leemtes in het aanbod voor kinderen met een LVB ten aanzien van media financieel mogelijk is te maken. Met een ideeën raamwerk (zie bijlage 4) gaven de experts input voor mogelijkheden om nieuwe ontwikkelingen te financieren. De volgende ideeën kwamen daarbij boven tafel:

- Subsidieaanvragen bij de reguliere fondsen t.b.v. het gehandicapte kind.
- Mediawijsheid lobby opstarten, want het onderwerp hoort bij alle andere thema's.
- Reguliere instellingen kunnen budget gebruiken voor het invoegen van mediawijsheid in hun aanbod (bijvoorbeeld Rutgers, Trimbos doen het al), vergelijkbaar met het onderwerp agressie waar een landelijk budget voor beschikbaar is gesteld (FVB, ondernemersplein).
- Oprichten van een Stichting Mediawijsheid in een samenwerkingsverband.
- Met gesloten beurzen een samenwerking op gang brengen tussen hogescholen en universiteiten met het werkveld voor zowel inhoudelijke opleidingen als ook bijvoorbeeld het beheer en ict. Bij de samenwerking met de zorginstellingen moet gezocht worden naar de gemeenschappelijke deler in het onderwerp om de gemeenschappelijke doelen te doorgronden.
- Micro financiering via Maxima.
- Samenwerking met het hoger onderwijs. Gebruik bij de samenwerking de internationale beurzen die er beschikbaar zijn zoals Erasmus en KAZ?. Deze samenwerking vraagt om verbinding tussen de HBO wereld. Maak dan ook vooral gebruik van de cliënten en de leerlingen. De studenten toegepaste psychologie worden opgeleid tot voorlichter en trainer / coach, dat zijn goedkope maar goede praktijkwerkers. Er kunnen opdrachten uitgezet worden als stage opdrachten zoals de te ontwikkelen kwaliteitsnormen, het sterrenstelsel. Als dat klaar is kunnen studenten de vormgeving en de communicatie verder uitwerken.
- Google, Facebook e.d. benaderen voor samenwerking.
- Collecteren Stichting media voor 'zielige' slachtoffers van media.
- Subsidie vanuit de overheid. Vergeet het ministerie van OC&W niet. Uitzoeken of er mogelijkheden zijn. Bewust maken dat er sprake is van landelijke belangen en dat daar bedragen aan vast zitten om te ontwikkelen.
- Crowdfunding.
- Opbrengst vanuit zorginstellingen en andere projecten als start / bodem voor een project.
- Nadenken over welke bedrijven er benaderd kunnen worden. Mogelijk ook commerciële bedrijven? Welk belang hebben zij erbij (terugverdien model). Wat levert het een bedrijf op?
- Provincie en gemeentes. Het bevorderen van e-inclusie kan voor deze partijen mooi klinken. Zoek naar partijen die geen commerciële belangen hebben. Maar zij hebben wel inhoudelijke (financiële) belang als mediawijsheid goed geregeld is.

- Samenwerkingsfonds oprichten met onderwijsinstellingen / zorgorganisaties / ondernemers / financiers (zoals fieldlab).
- Zorgverzekeringssubsidie. Kijken wie er baat bij heeft om het materiaal te ontwikkelen. De motivatie is belangrijk. Hoe brengt de zorgverzekeraar deze subsidie naar buiten. Wat is de onderliggende gedachte om deze subsidie af te geven? Is dit de partij om te duiden dat mediawijsheid een probleem is? Is het niet veel breder?
- Sponsors kunnen goed werken. Hoeveel hebben de sponsors over voor de inhoud? Is het verantwoord de betreffende sponsor te koppelen aan het ontwikkelen van materiaal. What is in 't for them? Welke handige en logische sponsors kies je hierbij? Facebook zelf of juist de vindplaatsen van de kinderen / jongeren (school, groep, gemeente). De vraag is wiens verantwoordelijkheid is dit en is die bereid te betalen.
- Samenwerken met verschillende organisaties met een gezamenlijk budget. Voorwaarde is wel dat iedereen eigenaar is van de producten. Misschien is het een goed idee om het onderwerp dan breder te trekken dan alleen LVB. Philadelphia gaat graag in gesprek met samenwerkingspartners. Het is een goed idee, omdat er dan gebruik gemaakt kan worden van elkaars materialen d.m.v. het opzetten van landelijke samenwerkingsverbanden.

Samenvatting

Uit een verkenning van Kennisnet naar wat kinderen met een LVB ervaren als zij (digitale) media willen gebruiken, is gebleken dat kinderen met een LVB een veel grotere kans hebben om risico's op te lopen bij het mediagebruik dan kinderen zonder beperking. Om die risico's tegen te gaan, en om er voor te zorgen dat kinderen met een LVB juist ook extra kunnen profiteren van de voordelen van mediagebruik, is extra inzet voor mediawijsheidsbevordering nodig. Kennisnet-Mediawijzer.net heeft daarom aan het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) gevraagd een analyse uit te voeren naar wat er al aan ondersteunend materiaal voorhanden is, en wat er verder aan praktisch effectief materiaal extra gewenst is, of wat er nodig is om dit extra materiaal te kunnen produceren.

Het NJi heeft in verschillende rondes deskresearch gedaan naar producten en diensten die in potentie mediawijsheid bevorderend en ondersteunend bij de mediaopvoeding zijn. Daarnaast is een expertmeeting georganiseerd waar deskundigen uit de praktijk en onderzoek naar kinderen met een LVB hun inbreng hebben verzorgd rond de vraag wat er nodig is voor het effectief kunnen ondersteunen van kinderen met een LVB bij hun mediagebruik.

Uit de verkenning en de expertsessie is gebleken dat er in de praktijk best veel initiatieven worden genomen om materialen en diensten te ontwikkelen, maar het is vaak onbekend of deze ondersteuningsmaterialen ook effectief en goed overdraagbaar zijn. Er is dus weinig goed ontwikkeld en op effectiviteit getest ondersteunend materiaal, waarmee ouders en of verzorgers kinderen met een LVB kunnen begeleiden bij het gebruik van media. Daarnaast is ook gebleken

dat in de bestaande algemene interventies en hulpprogramma's voor kinderen met een LVB er nog nauwelijks rekening wordt gehouden met het feit dat deze kinderen ook intensief gebruik willen maken van media.

Op basis van de ervaringen zijn verschillende aanbevelingen geformuleerd. De aanbevelingen concentreren zich rond de volgende vier hoofdthema's:

- 1. Zorg ervoor dat het mediagebruik van kinderen met een LVB verankerd is in het beleid en de visie van instellingen en organisaties die werken voor kinderen met een LVB, alsook bij algemene of lokale overheden waar zij verantwoordelijkheden dragen voor deze doelgroep;
- 2. Versterk de kennis over kinderen met een LVB en hun mediagebruik. Er moet meer (praktijk) onderzoek gedaan worden naar wat er speelt bij kinderen met een LVB en hun mediagebruik en die nieuwe kennis moet beter benut en onderling gedeeld worden;
- 3. Zorg voor kwaliteitsbevordering van het aanbod door rekening te houden met wat er specifiek nodig is voor kinderen met een LVB. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van kennis uit algemene ondersteuningsprogramma's en uit de dagelijkse praktijk. Ook is het essentieel dat er een kwaliteitsnormering (sterrensysteem) komt voor ondersteuningsmateriaal;
- 4. Zorg voor verdere media-professionalisering op de werkvloer door gerichte mediawijsheidsbevorderingsprogramma's.

Bijlage 1 Literatuur

- M. Dekker e.a. (2012): Sociale Media & LVB, Zuyd Hogeschool Sittard.
- Factsheet Kinderen met een licht verstandelijke beperking, VOBC, Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra <http://www.vobc.nu/publicaties/product/15-factsheet-kinderen-met-een-licht-verstandelijke-beperking>
- M. van der Geest e.a. (2014): De digitale weerbaarheid van jongeren met een LVB, Hogeschool Leiden.
- Groot, R. de, H. Kaal (2014). Onderzoeksrapport: 'De digitale weerbaarheid van jongeren met een LVB'. Over cyberpesten, stalking en intimidatie. Leiden, Honours project.
- K. Janssens (2014): Drie manieren om de seksuele weerbaarheid van laagopgeleide jongeren te vergroten, Movisie.
- Kennisdossier: <http://www.nji.nl/Licht-verstandelijk-beperkte-jeugd>
- Mijn Kind Online (2010): Speciaal onderwijs op internet.
- Neijmeijer, L., e.a. (2010): Licht verstandelijke gehandicapten in de GGZ, Trimbos.
- Rot, E. (2013). Handreiking Balans in Beeld. Jongeren met een licht verstandelijke beperking uitdagen, zonder ze te overvragen of ondervragen, www.kennispleingehandicaptensector.nl
- Stichting Alexander (2013). Sociaal media onderzoeksteam. Een participatief onderzoek naar sociaal media gebruik binnen Koraal Groep Gastenhof.
- Stichting Kennisnet (2014). LVB-Jeugd en sociale media. Rapport over jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en de risico's van sociale media.
- Vollema, E, P. Marcic, J. Kolstrers. Adviesnota. (2013). Internet- en sociaal mediagebruik van jeugdigen binnen drie instellingen voor (licht) verstandelijk beperkte jeugdigen. Visie en aanbevelingen De Hondsrug. De la Salle. Gastenhof.
- Wissink, I.B., (2012). Seksueel grensoverschrijdend gedrag en misbruik bij kinderen en jongeren met een licht verstandelijke beperking, Universiteit van Amsterdam.
- Wit, M. de, X. Moonen, J. Douma (2011). Richtlijn effectieve Interventies LVB. Aanbevelingen voor het ontwikkelen, aanpassen en uitvoeren van gedragsveranderende interventie voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking. Landelijk Kenniscentrum LVG.
- Yperen, T.A. van, & Veerman, J.W. (2008). Zicht op effectiviteit: Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Zoon, M. (2013). Wat werkt bij kinderen met licht verstandelijke beperking? Utrecht, NJi. <http://www.nji.nl/Licht-verstandelijk-beperkte-jeugd-Praktijk-Wat-werkt>

Bijlage 2 Lijst van deelnemers expertmeeting 4 juni 2015

Organisatie en functie

- De TweetFabriek
Trainer mediawijsheid Zorgprofessionals & Coördinerend Begeleider LVB
- Hulpverlener Pretty Woman Utrecht
Trainer, spreker Bureau Jeugd en Media
- Beleidsadviseur Koraal Support Sittard
Researcher College and Graduate School of Child Development and Education University of Amsterdam / Bijzonder Lector Zuyd Hogeschool Heerlen
- Koraalgroep – Gastenhof / Senior groepsleider / Mediaccoach
- Bureau Jeugd & Media / Projectleider en trainer
- MEE IJsseloevers / projectmedewerker
- Stichting Orion / Mediaccoach / Bureau Jeugd en Media
- Windesheim University of Applied Sciences / Lecturer International coördinator Pedagogy and PMK Windesheim Bacheloropleiding Pedagogiek
- Leiden University of Applied Sciences / Dept. of Applied Psychology Lecturer and PhD candidate
- Stichting Philadelphia Zorg / Orthopedagoog en neuropsycholoog
- Stichting Philadelphia Zorg / Senior beleidsmedewerker zorg
- Kennisnet

Naam

- Sonja Heijkamp
- Jacqueline Kleijer
- Dr. Xavier Moonen
- Patricia Marcic
- Drs. Robert Teune
- Désirée Kornelis
- Merijn Bartman
- Helprich ten Heuw MEd
- Mr. Rogier de Groot MSc.
- Janine Breukelman MSc.
- Drs. Hannah Hoffland
- Drs. Remco Pijpers

Bijlage 3 Presentatie van Peter Nikken

Kind en media
Wat is er voor steun bij lvb?
Nli-expert sessie
4 juni 2015

Trend - Behoeftte aan opvoedsteun

Deltaplan Mediaopvoeding

NJI Toolbox Mediaopvoeding

Quick-scan
Voorjaar 2014
• 1° ronde: ca. 300 materialen kind & media
• Na selectie (onderrwijs, festivals, prijzen etc.): ca. 150

Quick-scan
• Versnipperd aanbod
• Vooral jongeren
• Vooral risico's
• Veel niet actueel meer
• Vaak algemene boodschap
• Heel weinig over kinderen met beperking

Media-onderzoek
Television and the Exceptional Child
A Forgotten Audience

Hopeloos?
Voorjaar 2015
• Nieuwe very quick-scan
• Diverse interessante initiatieven

Bijlage 4 Het ideeën raamwerk

Welke financieringsmogelijkheden zijn er voor het aanpassen en ontwikkelen van een goed aanbod van mediawijsheid voor kinderen met een LVB?

Idee 1

Idee 2

Idee 3

Idee 4

Idee 5

Idee 6

Het Nederlands Jeugdinstituut

Ieder kind in Nederland groeit veilig en gezond op en krijgt de ondersteuning die het nodig heeft. Dát is waar het Nederlands Jeugdinstituut voor gaat. We doen dat door kennis, advies en praktische hulpmiddelen aan te bieden op basis van de laatste inzichten. Daarmee voeden we overheden, instellingen en professionals die zich met jeugd- en opvoedingsvraagstukken bezighouden.

Samen mét de sector

Wij werken niet alleen voor, maar veelal samen mét de sector; van gemeenten en zorgorganisaties, tot onderwijs en landelijke koepelorganisaties. Het NJi is een kennisnetwerkgorganisatie. Ons netwerk bestaat uit landelijke en lokale overheden, agentschappen, branche- en beroepsorganisaties, instellingen, fondsen en andere kennisorganisaties.

Non-profit instelling met een publiek profiel
Onze omzet bestaat deels uit subsidies van overheden en fondsen. Veel van onze kennis kunt u daarom kosteloos of tegen geringe vergoeding gebruiken; onze uitgebreide website met themapagina's en databanken, bijeenkomsten en lezingen en een uitgebreid aanbod van publicaties.

Het NJi biedt u ook advies op maat, projectbegeleiding, trainingen, of hele specifieke kennis als lokale cijfers en gegevens. Dergelijke maatwerktrajecten voeren wij op betaalde basis uit.

Nederlands
Jeugd
instituut

Wat we ook doen, ons uitgangspunt is dat onze activiteiten het maatschappelijk belang dienen en kinderen in Nederland er iets aan hebben.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl. Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale Nieuwsbrief Jeugd.

Mediawijzer.net

Mediawijzer.net is het Nederlands netwerk voor mediawijsheid. Het doel van Mediawijzer.net is om alle kinderen en jongeren in Nederland in staat te stellen mediawijs te leven. We doen dit door samen met een sterk netwerk van organisaties, initiatieven te ontplooiën gericht op het onderwijs, ouders / opvoeders en de jeugd zelf. Bij het netwerk zijn meer dan 1000 organisaties, bedrijven, zelfstandig professionals en instellingen op het gebied van mediawijsheid aangesloten. Denk bijvoorbeeld aan de ICT, kunst- & cultuursector, bibliotheken, onderwijs, opvoeding, mediacoaches en mediamakers. Mediawijzer.net en de aangesloten netwerkpartners verzorgen publiekscampagnes, verrichten onderzoek, bieden educatieve diensten aan, geven publicaties uit, organiseren workshops en bijeenkomsten, delen en verspreiden kennis, agenderen belangrijke onderwerpen rondom mediawijsheid en stimuleren innovatie. Alle activiteiten van Mediawijzer.net worden voor en door het netwerk uitgevoerd. Mediawijzer.net vervult daarbij de rol van verbinder, wegwijzer en gangmaker richting publiek en netwerk. De regie ligt bij vijf kernpartners: ECP | Platform voor de InformatieSamenleving, Kennisnet, Koninklijke Bibliotheek, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en de NPO.

mediawijzer.net

mediawijzer.net

nederlandse
publieke
omroep

BEELD EN GELUID

ECP

Platform voor de
InformatieSamenleving

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

Kennisnet